

**T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**AİLE SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİNİN AKADEMİK BAŞARIYA
ETKİSİ**

-Erbil Salahaddin Üniversitesi Örneği-

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
İdris Rasul SALİH**

Van/2017

**T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**AİLE SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİNİN AKADEMİK
BAŞARIYA ETKİSİ
-Erbil Salahaddin Üniversitesi Örneği-**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
İdris Rasul SALİH**

**Danışman
Doç. Dr. Suvat PARİN**

VAN/2017

ETİK BEYAN SAYFASI

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İdris Rasul Salih

03.02.2017

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan Öğrencinin Adı Soyadı
İdris Rasul SALİH

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Şubat, 2017

AİLE SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİNİN AKADEMİK BAŞARIYA ETKİSİ -Erbil Salahaddin Üniversitesi Örneği-

ÖZET

Öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen bir çok farklı değişken vardır. Eğitim ve toplumsal kurumların ekonomik gelişmeyle doğrudan ilişkisi söz konusudur. Nitekim bir ülkenin ekonomik, eğitim ve toplumsal kurumların gelişmişlik düzeyleri o ülkenin sosyal gelişmişlik açısından önemli gösterge olarak kabul edilmektedir. Bu çalışma, ailenin sosyo-ekonomik durumlarının akademik başarıları üzerine etkilerini ortaya çıkarmaya çalışmaktadır.

Kürdistan Bölgesel Hükümetinde bulunan Salahaddin Üniversitesi'nde 750 öğrenci üzerine yapılan bu çalışmada ailenin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumları, öğrencilerin çalışma koşulları ve fiziki altyapı durumlarının öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Çalışmada öğrencilerin hane büyüklüğü, çalışma koşulları, anne-baba meslek durumları- aile gelir durumu ve okulların fiziki altyapı koşulların öğrencilerin başarılarında belirleyici olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler : **Aile Sosyo-Ekonomik Özellikleri, Başarı, Erbil, Salahaddin Üniversitesi**
Sayfa Adedi : **89**
Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Suvat PARİN**

ABSTRACT

Name and SURNAME

İdris Rasul SALİH

YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

February, 2017

THE IMPACT of PARENTS SOCIO-ECONOMIC STATUS ON ACADEMIC ACHIEVEMENT- Case of University of Selâhaddin

There are a lot of variables that affect the academic performance of college students, as the university totally dependent on the students who are important category in any educational institution. The educational and social institutions a close relationship with the economic development of any country and is directly linked with the academic achievement of students in terms of the important role played by this achievement in producing quality graduates who will play the most prominent role in the leadership of their country and in the economic and social aspects of development. The academic achievement of academic problems of students either to the difficulty of material or method of teaching is the right decision or not to accommodate the students to the curriculum and understand the proper understanding of which make him lose confidence in himself and his abilities, and thus influenced by its compatibility with his colleagues and with the university environment in general .in this study I see the stronger influence that is socioeconomic of the parents . These search to explain the impact of social and economic situation on the educational achievement of students of the twelfth grade who received academic seats in Salahaddin University in Erbil . As it explained the effect of other factors on academic achievement, such as family and school environment and the role of teachers and Privacy lessons . Profession of parents have an important and effective role on academic achievement.

Key Words : **Parents socio-economic status, Achievement, Erbil, University of Salâhaddin**

Quantity of Page : **89**

Scientific Director : **Assoc. Prof. Dr. Suvat PARİN**

TEŞEKKÜR

Tez araştırmamın ve yazımının gerçekleşmesinde büyük katkıları bulunan Danışmanım Doç. Dr. Suvat PARİN', tez süreci boyunca görüşlerini aldığım A.Samed AYDENİZ'e, Abdulgafur DERİN'e, Şeref ASLAN'a, jüri yesi olarak tezle ilgili değerli geri bildirimlerini paylaşan Yrd. Doç. Dr. Ferhat KUTLUAY'a ve araştırmaya maddi ve manevi destek sağlayan Salahaddin niversitesi yöneticilerine ve bu süreçte her zaman yanımda olan, desteklerini esirgemeyen biricik ailem ve sevdiklerime teşekkür ederim.

İdris Rasul SALİH

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	x
ÖNSÖZ	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Kavramsal Çerçeve	4
1.1.1. Eğitimin Bir Bileşeni Olarak Aile	4
1.1.2. Sosyolojik Bir Gösterge Seti Olarak Sosyo-Ekonomik Yapı	5
1.1.3. Sosyolojik Bir Olgu Olarak Başarı	6
1.2. Kuramsal Çerçeve	8
1.2.1. Aile Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Başarı Üzerindeki Etkisine Yönelik Tartışmalar/Literatür	8
1.2.2. Okul Özelliklerinin Başarı Üzerindeki Etkisine Yönelik Tartışmalar/Literatür	10
1.2.3. Eğitim Tercihlerinde Aktörler ve Alanlar	11
1.2.4. Türkiye’deki Eğitim Sosyolojisi Çalışmalarında Aile Sosyo-Ekonomik Özellikleri-Başarı İlişkisi	13
1.3. Irak Kürdistan Bölgesel Yönetiminde Eğitim Yapısı	16
1.3.1. İlköğretim	20
1.3.2. Ortaöğretim	22
1.3.3. Yükseköğretim	24
2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	27
2.1. Araştırmanın Amacı	27
2.2. Araştırmanın Önemi	28
2.3. Araştırmanın Problemleri	29
2.4. Evren ve Örneklem	30
2.5. Veri Toplama Teknikleri	31
2.6. Veri Çözümleme Teknikleri	31
2.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	32
2.8. Araştırmada Karşılaşılan Zorluklar	32

3. BÖLÜM: BULGULAR	33
3.1. Üniversite Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Yapısı	33
3.2. Öğrencilerin Üniversite Öncesi Eğitim Koşulları	40
3.3. Üniversite Öğrencilerinin Eğitim Sistemine Yaklaşımları	43
3.4. Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarı ve Tercihlerinde Aile Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Rolü	52
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME	61
KAYNAKÇA	65
Ekler	73
Ek-1: Anket Formu	73
Ek-2: İzin Belgesi	77

KISALTMALAR

İİBF : İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İKBY : Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi

UNESCO : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

OECD : Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Organizasyonu

KRG : Kürdistan Bölgesel Yönetimi

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Irak Kürdistan Bölgesel Yönetiminde Eğitim Sistemi	18
Tablo 2: Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nde Eğitim Yapısı.....	19
Tablo 3: Yıllara Göre Okul, Öğrenci ve Öğretmen dağılım tablosu.....	21
Tablo 4: Irak Kürdistan Bölgesel Yönetiminde Öğrenci Sayıları (2011-2012).....	23
Tablo 5: Irak Kürdistan Bölgesindeki Türüne Göre Özel Okulları Sayıları	24
Tablo 6: Salahaddin Üniversitesi Öğrenci Sayıları (2014-2015).....	30
Tablo 7: Öğrencilerin fakültelere göre dağılımı.....	33
Tablo 8: Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı	34
Tablo 9: Öğrencilerin yaş dilimlerine göre dağılımı.....	34
Tablo 10: Öğrencilerin medeni durumlarına göre dağılımı	34
Tablo 11: Öğrencilerin doğduğu yerleşim yerine göre dağılımı	35
Tablo 12: Öğrencilerin ikamet ettikleri şehirlere göre dağılımı.....	35
Tablo 13: Öğrencilerin anne ve baba eğitim durumu.....	36
Tablo 14: Öğrencilerin anne mesleği	37
Tablo 15: Öğrencilerin baba mesleği	38
Tablo 16: Öğrencilerin aile ortalama aylık geliri (Dinar)	39
Tablo 17: Öğrencilerin hane büyüklüğü	39
Tablo 18: Lise mezuniyet notunuz?	40
Tablo 19: Okuduğunuz lisede laboratuvar var mıydı?	40
Tablo 20: Okuduğunuz lisede kütüphane var mıydı?	41
Tablo 21: Lisede özel ders aldınız mı?	41
Tablo 22: Lisede aldığınız özel dersler hangileriydi?	41
Tablo 23: Lisede ortalama ders çalışma saatiniz?	42
Tablo 24: Irak Kürdistan Bölgesel Hükümeti'nin lise eğitim politikalarını olumlu buluyorum.	43
Tablo 25: Okuduğum bölümden memnunum.	44
Tablo 26: Ders dışında kitap okurum.....	44
Tablo 27: Ailem bana lise sınav dönemlerinde uygun ortam hazırlıyordu	45
Tablo 28: Annem evde kitap okumaları yapar	46
Tablo 29: Babam evde kitap okumaları yapar	47

Tablo 30: Annem ve babam beni eğitimimi tamamlamaya teşvik ediyor	48
Tablo 31: Lise döneminde sınavlarda başarısız olduğumda ailem sert tepki gösteriyordu	48
Tablo 32: Lise döneminde sınavlarda başarısız olduğumda ailem tavsiyelerde bulunuyordu	49
Tablo 33: Ailem lisedeki eğitim durumumu öğrenmek için okula sık sık gelirdi	50
Tablo 34: Ailem lise eğitimim döneminde cep telefonu, facebook kullanımımı ve TV izlememi takip ederdi.....	51
Tablo 35: Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin fakülte ve cinsiyete göre dağılımı	52
Tablo 36: Araştırmaya katılan öğrencilerin lise mezuniyet notlarının cinsiyete göre dağılımı	53
Tablo 37: Anne mesleğine göre öğrencilerin fakültelere dağılımı	54
Tablo 38: Aylık gelire göre lisede özel ders alma durumu?	55
Tablo 39: Öğrencinin aile ekonomik durumuna göre lisede aldığı özel ders türü	56
Tablo 40: Öğrencinin aile ekonomik durumuna göre fakülte tercihi	57
Tablo 41: Aile ekonomik durumuna göre özel ders alma durumu.....	58
Tablo 42: Öğrencinin aile ekonomik durumu ile lise başarı durumu.....	59

ÖNSÖZ

Salahaddin Üniversitesi lisans programı birinci sınıf öğrencileri üzerinden yürütülen ve aile sosyo-ekonomik özellikleri öğrencilerin akademik başarı ve akademik yönelimleri arasındaki ilişkiyi keşfetmeye yönelik bu çalışmada birçok kişinin yadsınamaz katkısı bulunmaktadır. Erbil’de Salahaddin Üniversitesi’nde anketlerin uygulanması sırasında bürokratik engelleri inisiyatif kullanarak minimize eden üniversite yönetimine çok teşekkür ederim. Salahaddin Üniversitesi öğrencileri olmasaydı belki bu çalışma olmayacaktı. Kendilerine teşekkür ederim.

Çalışmanın Erbil ayağında büyük emekleri olan Casım Kasım, Erselen Rasul ve Şaxavan Tahir’e minnettar olduğumu belirtmek isterim. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde başta danışman Doç. Dr. Suvat Parin olmak üzere, Arş. Gör. A. Samed Aydeniz’e, yüksek lisanstaki dönem arkadaşlarıma ve Şeref Aslan’a teşekkürü borç bilirim. Bütün bunların yanında benim akademik serüvenim için peşimden gelen eşim ve çocuklarıma verdikleri destek ve sabırdan dolayı minnet borçlu olduğumu ifade etmek istiyorum.

GİRİŞ

Eđitim, toplumsal bir olgu olup tarihsel olarak dűşünűrlerin, arařtırmacıların ilgi alanı olmuřtur. Tarih boyunca eđitim bir toplumun temel tařı olarak gűrűle gelmiřtir. űnkű eđitim, yetenek, tecrűbe ve yaratıcı olmak için insanođlunun ihtiyaç duyduđu bilgi birikimlerini edindiđi bir sűretir. Sosyolojik çerçevede eđitim, ađdař toplumlardaki bir arařtırma alanı olarak, eđitimin toplumdaki rolű ve yapısı ile űđrenci-űđretmen etkileřimi dođrultusunda geliřen toplumsallařma ve iřbirliđi noktasında farklı bakıř aılılarıyla irdelenmiřtir.

Toplum űyeleri arasındaki sosyal, ekonomik, kűltűrel ve eđitimsel farklılıklar bilinen bir olgu olarak birçok açıdan tartıřılmaktadır. Toplum içerisinde bazı insanlar ayrıcalıklı olarak sađlık, eđitim, yařam kalitesi gibi hizmetlerden yararlanırken bazı gruplar ise bu hizmetlerden yeterince yararlanamamaktadırlar. Bir toplumun sosyal, kűltűrel ve ekonomik durumu o toplumun bireylerinin yařamları űzerinde dođrudan etkileri vardır. Özellikle eđitim alanındaki gűstergeler her toplumda geliřmiřlik dűzeyini ortaya koyar.

Eđitim tek tek bireyleri bir ařamaya getirdiđi gibi, toplumu da belli bir seviyeye tařır. Diđer taraftan toplumun eđitim seviyesi de topluma katılan yeni bireylerin eđitim bařarılarını dođrudan etkiler. Fakat bir toplumun tűm bireyleri aynı oranda eđitim sűrelerine farklı, sosyal, kűltűrel ve ekonomik nedenlerle katılamamaktadırlar. Ekonomik, sosyal ve kűltűrel farklılařma, toplumlarda eđitim sűrelerine dahil olmayı etkiler. Bu durum da bireyin eđitim sűrecindeki akademik bařarısın etkilemektedir.

űniversite sınav bařarıları hem űđrenci hem de aileler açısından akademik bařarı için űnemli bir gűstergedir. Bu nedenle aileler eđitim sűrecinde çocuklarına kaynak alımı, fiziki çalıřma kořulları gibi alanlarda çocuklara olanak sađlama yoluna giderler. Bunun sonucunda ise çocuklarından eđitim sűrecinde bařarılı sonuçlar elde etmelerini beklerler.

Ebeveynler, ocukların yařamları űzerinde űnemli etkilere sahiptirler. Ebeveynler, ocukların yaratıcı, giriřken, geliřimci, anlayıřlı ve űđrenme ve eđitim hayatlarını etkileme, řekillendirme ve geliřtirme pozisyonundadırlar. Diđer taraftan

çocuklarının eğitim hayatlarına müdahil olmayanlar, çocukların motivasyonlarını ve yeteneklerini olumsuz etkileme ve bunun sonucunda da akademik başarılarını geriletici bir pozisyonda olabilmektedirler. Ailenin sosyo-ekonomik statüleri, çocukların eğitim süreçlerine dâhil olmalarını etkilemektedir. Fakat ailenin sosyo-ekonomik seviyesinin çocuğun akademik başarısını ne kadar etkileyeceği sorusu netleşmemiştir. Ebeveynlerin çocuğun eğitim süreçlerine dahil olması, sosyo-ekonomik statülerinden bağımsız olarak, çocukların akademik başarıları üzerinde olumlu etkisi olduğu aşikardır.

Her toplumda olduğu gibi Irak Kürdistan Federal Bölgesi'nde eğitim ve eğitim politikaları toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişiminde önemli bir yer tutmuştur. 1991 sonrası defacto olarak kurulduğu tarihten itibaren, eğitim alanında önemli adımlar atılmasına ve okur-yazarlık oranı ve okullaşmada ilerleme sağlanmasına rağmen eğitim ile ilgili fiziki yeterlilik, eğitimcilerin yetiştirilmesi, üniversite mezuniyeti oranları ve akademik başarı alanlarında ciddi sorunlar mevcuttur.

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nde, 2009'dan önce üniversite öncesi eğitim ilköğretim, ortaokul ve lise şeklinde üç aşama olarak ayrılmışken, 2009 sonrası ilköğretim ve orta öğretim şeklinde iki aşama olarak yeniden yapılandırıldı. 2009 yılından önce ilköğretim, ortaokul ve lise öğretmenleri öğretmen enstitülerinden mezun olan kişilerden oluşurken, 2009 sonrasında bu enstitüler kapatılarak üniversiteler bünyesinde öğretmen yetiştirecek fakülteler açılmaya başlandı. Bu anlamda bölge hükümeti, 2009 yılında ilk olarak Salahaddin Üniversitesi'nde Temel Eğitim Fakültesi adında yeni bir fakülte açtı. Bu fakülteyi açmadaki temel amaç kapatılan enstitülerin yerine öğretmen yetiştirmesidir.

Irak Kürdistan Federal Bölgesindeki lise eğitim sistemi, Irak Merkezi hükümetinin eğitim sistemi ile aynıdır. Öğrenciler, lise eğitimi 10-11-12. sınıf olmak üzere üç yıl devam etmektedirler. Genel ve mesleki lise olmak üzere iki tür lise kategorisi mevcuttur. Genel lise ise kendi içinde iki farklı türe ayrılmaktadır: Temel bilimler ve Sosyal bilimler. Genel liseler, fen ve sosyal bilimler eğitimini esas alırken, mesleki liseler ise tarım, teknoloji ve sanayi alanlarındaki temel beceri eğitimini esas almaktadır. Genel liselere devam eden öğrenciler lise okul başarı puanları ve lise sonunda yapılan sınavda aldıkları puanlara göre üniversite

eğitimlerine devam edebiliyorken, meslek liselerindeki öğrenciler ise sadece her okulun başarı sıralamasında birinci, ikinci ve üçüncü olan öğrenciler üniversiteye devam edebilmektedirler. Genel liselerde 12 sınıf sonunda merkezi bir sınavla öğrenciler bir sınava tabi tutulmaktadır. Bu sınavda aldıkları puan hem lise mezuniyet puanı hem de gideceği bölümü belirleyen bir puan olarak hesaplanmaktadır. Kürdistan Federal Bölgesindeki herhangi bir üniversitede ve herhangi bir bölümde okuyabilmek için bu genel sınavda alınması zorunlu asgari puan 60 olarak kabul edilmektedir. Bu puanı alamayan öğrenciler sonraki yıllarda tekrar bu sınava girme hakları saklı kalır (UNESCO, 2003).

Kürdistan Federal Bölgesi'nde, ailelerin çok çocuklu olması, evde çalışma koşullarının yetersizliği, okulların sayısının azlığı, ekonomik gelişmişlik düzeyinin düşük olması, işsizliğin fazla olması gibi nedenlerden dolayı okulu tamamlayamama ve okula devam durumunda da akademik başarı sıralamasında düşük seviyelerde olma yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır

Bu çalışma, Salahaddin Üniversitesi'ndeki öğrencilerin akademik başarılarında ve akademik tercihlerinde ailenin sosyal, ekonomik durumları, hane halkının büyüklüğü ve öğrencinin hem aile içerisinde hem de okulda sahip olduğu fiziki koşullar, kaynaklara ulaşım gibi değişkenlerin öğrencinin akademik başarısı arasında nasıl ilişki olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır

Bu çalışma Salahaddin Üniversitesinde 11 bölümdeki bütün birinci sınıf öğrencilerine anket (750 adet) uygulanarak yapıldı. Çalışma ailenin sosyo-ekonomik ve toplumsal statülerinin öğrencilerin başarıları üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, kavramsal ve kuramsal çerçeveyi içerirken, ikinci bölümde de, araştırmanın amacı, önemi, problemleri, evren ve örneklem seçimi ile veri toplama tekniklerine ve veri analizine yönelik bir çerçeve bulunmaktadır. Üçüncü ve son bölüm ise sahada elde edilen bulguların analizini içermektedir.

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kavramsal Çerçeve

1.1.1. Eğitimin Bir Bileşeni Olarak Aile

Birincil ilişki gruplarından olan aile; birebir, yüz yüze ve içten ilişkileri dolayısıyla, kişinin tutum ve değerlerinin oluşumu ile eğitim sürecinde etkin rol alan bir paydaştır. Toplumun çekirdeğini oluşturan, enformel eğitimin verildiği bir sosyal kurum olan aile, kültürel değerlerin, normların samimi bir ortamda birincil ilişkiler yoluyla temelinin atıldığı yerdir (Kır; 2010:142).

En temelde aile, çocuğun eğitiminden sorumlu olup her türlü eğitim süreci ailede başlar ve çocuk ailede aldığı eğitimle hayata hazırlanır ve mesleğe yönlendirilir (Gökçe, 1990:218). Bu doğrultuda ailenin eğitimin bir bileşeni olması, eğitim kurumu ve sistemi açısından bazı işlevlerin varlığı ile açıklanmaktadır (Tezcan, 1992:136-137).

Bu işlevler, sosyalleştirme-toplumsallaşma ile eğitim sürecinde işbirliği konusunda şekillenmektedir. Çocuğun kişiliğinin gelişmesi ailede başlar. Toplumsal değer ve normlar orada öğrenilir. Aile, bilinçli ya da bilinçsiz ilk beş yılda cinsel roller, tuvalet eğitimi, küçükleri sevmeye, büyüklere saygı duyma gibi birçok temel hayat bilgisini çocuğa öğretir. Bu dönem, çocuğun ilk toplumsallaşma dönemidir. Toplumsallaşma çocuğu dolaysız olarak etkileyen bir süreçtir (Tezcan, 1985:159). Toplumsallaşma, bireyi topluma kazandırma ve topluma uyum sürecidir. Bu da gerçek anlamda ancak eğitimle gerçekleşmektedir (Çelikkaya, 1996:53).

Kültür aktarma, toplumsal normları öğretme, cinsiyet tanıma ve cinsiyet rollerini öğrenme, din, inanç ve temel ahlaki değerler eğitimi ile mesleki yönelim, mesleklerin saygınlığı ve çalışmanın önemi gibi hususlar, ailenin sosyalleştirme işleviyle kişiye kazandırması beklenen olgulardır (Tezcan, 1985:159; Büyükkaragöz ve arkadaşları, 1998: 31-34; Canan, 2009:142-145).

Toplumsallaşma sürecinde kişi, içinde yaşadığı toplumun değer ve normlarını öğrenerek, kendisine düşen rolleri yerine getirecek bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazanıp topluma hazırlanır ve toplumun işlevsel bir üyesi olur (Erdoğan, 2009:142-145).

1976:102). Bu süreçlerde kişi, aile ile kurduğu temaslar ve edindiği deneyimler yoluyla ödül ve ceza sistemini öğrenerek olumlanan davranışları sergiler veya olumsuzlanan davranışlardan kaçınır (Kır, 2010:156-157).

Aile, toplumsallaştırma sürecinde kişiye rehberlik ederek kişinin gözlem yapma, katılma ya da karşı çıkma, yargılama veya öykünme ya da örnek alma yönünde işlevlerin kazanılmasında rol oynar (Tezcan, 1992:136-137).

Örgün eğitim döneminde aile, kişinin okuldaki eğitim sürecinde, okul ve öğretmenle işbirliği içine girerek kişinin okul ve akademik başarısında pay sahibi olur. Çocuğun sosyalleşmesinde ilk yıllardan itibaren aile etkili olurken, eğitim ve öğretim yaptığı okul ve sosyal ilişkilerde bulunduğu çevre de etkili olmaktadır (Acar, 1990: 24).

Öğretmenle yakın işbirliği ile anne babalar, kendilerine düşen eğitim görevini daha etkin biçimde yerine getirebilmektedir (Tezcan, 1985:160). Böylece, çocuğun eğitimini aile ile eğitim kurumları işbirliği içinde sürdürmektedir (Erden, 2007:41-42).

1.1.2. Sosyolojik Bir Gösterge Seti Olarak Sosyo-Ekonomik Yapı

Toplumsal alan, İnsan davranışlarını harekete geçiren etmenler değerlendirildiğinde; kişinin bulunduğu konum sosyo-ekonomik yapı üzerinden analiz edilmektedir. Kişinin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapı, sahip olduğu bir takım değerlerle açıklanmaktadır. Bu değerler, kişinin sosyal yaşamını ve geleceğini tayin edebilecek nitelikte, sosyal yapı içindeki hiyerarşik pozisyonu tanımlar (Blau ve Duncan, 1967: 332).

Sosyo-ekonomik yapı, kişilerin içinde yetiştikleri aile, hane veya grubun; eğitim, meslek ve gelir temelindeki sosyal, ekonomik ve kültürel düzeyini veya toplumsal statülerini göstermektedir. Bireylerin ve/veya hanelerin sosyal hiyerarşi içindeki konumları/pozisyonları onların sosyo-ekonomik statüleri olarak tanımlanabilir (Kalaycıoğlu ve arkadaşları, 2010:192).

Sosyo-ekonomik yapıda gelir, istihdam, eğitim, sağlık, konut gibi sosyal sermayeyi biçimlendiren alanlarda mevcut durumun ortaya konulması (Şener ve

arkadaşları, 2014:14), öncelikle kişinin ailesi veya yetiştiği ortamın temel niteliklerini belirtir. Bu doğrultuda kişinin babası ve annesinin eğitim düzeyi, mesleği ve geliri, kişinin sosyal, kültürel ve ekonomik durumunu ifade etmede başvurulacak ilk analiz birimini oluşturur. Ancak, kişinin sahip olduğu sağlık güvencesi, içinde yaşadığı hane halkı büyüklüğü ve konut tipi de sosyo-ekonomik yapı hakkında ayrıca bilgi sunar.

Eğitim düzeyi, gelir düzeyi, meslek özellikleri vb. değişkenlerin, kişinin ait olduğu sosyolojik yapı hakkındaki bağımsız değişkenler, yani ana ölçüm kriterleri olduğu varsayılır (Kalaycıoğlu ve arkadaşları, 2010:196, 200). Eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve mesleki statünün artmasına bağlı olarak sosyo-ekonomik yapının da geliştiği belirtilebilir.

Geleneksel çerçevede sosyo-ekonomik yapıyı haneye uygulamak ve erkeği de hanedeki sınıfsal yapıyı belirleyen kişi ya da hane reisi olarak tanımlamak eğilimi (Edgell, 1998:55), aile veya hane gelirinin asıl kaynağı olan kişi ya da haneye asıl gelir getiren kişinin mesleği ve eğitimi hakkında bilgi edinmek için önem arz eder.

1.1.3. Sosyolojik Bir Olgu Olarak Başarı

Başarı genel olarak, kişinin yetenek ve yetismeye bağlı olarak gösterdiği ansal ya da eylemsel etkinliklerinin olumlu ürünü şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2009). Sosyoloji ise, insan etkileşiminin ve sosyal davranışın bilimsel açıdan incelenmesi, sosyal olayların yorumlanmasıdır (Fitcher, 2001:1).

Durkheim'e (2006) göre her sosyal gerçek, kendisi ile ilgili özel bir sosyal çevreyle ve toplum biçimiyle ilişkilendirilir. Böylece sosyolojinin önemli bir yorumlama ve inceleme bilimi olduğu görülür. Sosyolojik perspektif ise, İnsanlar arasında geçen her olayın, geniş kapsamlı ve çok boyutlu bir biçimde incelenmesiyle ortaya çıkar (Şener, 2014:18).

Bu doğrultuda sahip olunan asgari kaynakların, geliştirilen doğru planlarla belirlenen amaç ve hedeflere ulaşmak için kullanımı, sosyolojik bir olgu olarak başarının temel unsurlarını ifade eder. Bu unsurların ilki kaynaklar, ikincisi plan, üçüncüsü ise amaç ve hedeflerdir. Kaynaklar mevcut imkanlar ve olanaklar yapısını, plan ilişkiler ağı ve aksiyon yapısını, amaç ve hedefler ise gereklilik duyulan ya da

ideal görülen konularda gerçekleştirilen olumlu etkinlikler ile ortaya çıkan ürünler olarak değerlendirilebilir.

Sosyolojik bir olgu olarak herkesin üzerinde uzlaştığı bir konuda başarılı olmak, bir takım gerekçelere bağlı olabilir. Kişilerin başarısı, yetiştiği aile ve çevrenin sosyo-ekonomik, kültürel ve eğitim yapısı, yönetim ve siyaset tarzına bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Birikim avantajı (kümülatif avantaj) olarak tanımlanabilecek biçimde başarı, nesiller, aile, kültür ve sınıf açılarından değerlendirilebilir; çevre koşulları, aile yapısı gibi faktörlere bağlı olarak başarının değişebileceği iddia edilebilir (Gladwell, 2009:24). Örneğin, öğrencilerin akademik başarılarının zekanın yanı sıra, yetenek, özlük, kişilik ve ailesel nitelikleri, mezun oldukları veya okumakta oldukları okulun özellikleri, çalışma alışkanlıkları gibi çok sayıda faktör tarafından etkilendiği ortaya koyulmaktadır (Yıldırım, 2000:167-168).

1.2. Kuramsal Çerçeve

1.2.1. Aile Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Başarı Üzerindeki Etkisine Yönelik Tartışmalar/Literatür

Başarı olgusunun, bir takım sosyolojik kurumlara bağlı olarak şekillendiği, aile ve eğitim yapısının başarı değerlendirmesinde temel olduğu ön kabuller arasındadır. Eğitim yapısı ve aile arasındaki ilişki ise, başarının ortaya çıkmasında belirlenebilecek nedensellik ve etki unsurlarının çerçevesiyle sınırlandırılabilir. Sosyolojik çerçevede eğitim, çağdaş toplumlardaki bir araştırma alanı olarak, eğitimin toplumdaki rolü ve yapısı ile öğrenci-öğretmen etkileşimi doğrultusunda gelişen toplumsallaşma ve işbirliği noktasında farklı bakış açılarıyla irdelenmiştir.

Eğitim sisteminin fırsat eşitliği bahanesiyle egemen seçkinlerin kendi ayrıcalıklarını sürdürme arayışları, Çatışmacı (Conflict paradigm) yaklaşımın, eğitim konusundaki tartışmalarının ilkinin oluşturur (Hurn, 1985:47).

Ekonominin öneminin, farklı etki unsurlarının göz ardı edilerek abartıldığı eleştirisiyle; okulda gelişen tüm süreçlerin toplumsal alanlarla ilişkisini ortaya çıkarmak ve eğitim konusunda makro ve mikro yaklaşımların uzlaştırılması gerektiğini işlevselci (Functional paradigm) yaklaşım belirtir. İşlevselci yaklaşım, öğrenci-öğretmen etkileşimiyle gelişen eğitim sisteminin kişilerin davranışlarının yanı sıra toplumsal- ekonomik yapıyla da şekillendiğini savunur (Blackledge ve Hunt, 1989:3).

Toplumsal sınıf ve etnik gruplar arasındaki eğitsel başarı farkları İşlevselcilere göre, büyük çapta okulun dışındaki etmenlerden, örneğin sınıf kültürü, ilk çocukluk çevresi ya da zekâdan kaynaklanmaktadır. Çatışmacılar ise daha çok okul içi süreçleri suçlayarak örneğin, öğretim program ve yöntemlerinin alt-toplumsal ekonomik sınıf çocuklarının aleyhine olacak biçimde kurgulandığını belirtirler (Hurn, 1985:73).

Çatışmacı ve işlevselci yaklaşımların eğitimdeki başarı olgusuna yönelik değerlendirmeleri, toplumsal çerçeve içinde eğitimin değerlendirilebileceği varsayımını ortaya çıkarmaktadır. Bu doğrultuda Durkheim'in belirttiği gibi, öğretmen, öğrenci ve yöneticilerin günlük etkinlikleri toplum tarafından

belirlenmektedir (Tan,1993:571). Dolayısıyla, İşlevselcilerin toplumsal gereksinimlere yönelik vurgusu ile Çatışmacıların ekonomi, sınıf çatışması ya da ideoloji konusundaki uyarıları (Blackledge ve Hunt, 1989:233), eğitim ile sosyo-ekonomik yapılar arasındaki ilişkinin kaçınılmazlığına işaret ettiği ifade edilebilir.

Genel anlamda eğitim ile sosyo-ekonomik yapılar arasındaki ilişki, aile ve eğitim bağlantısında hareketle incelenmektedir. Bu bağlantı sosyal yapının eğitim üzerindeki etkisini ifade etmek anlamında kişinin sahip olduğu birikimler açısından önemli bir hususu dile getirmektedir. Bu birikimler, kültürel sermaye (eğitim, dil gibi), sosyal sermaye (sosyal bağlar ve iletişim) ve ekonomik sermaye (para ve diğer maddi kaynaklara sahip olma) olarak hem aileden aktarım yoluyla hem de resmî eğitimle elde edilebilir (Bourdieu, 1986: 243). Bu doğrultuda aile sosyo-ekonomik özelliklerin yanı sıra, toplumsal grupların eğitimsel başarıları, doğrudan doğruya sahip oldukları kültürel sermayenin miktarına bağlı (Aktay, 2007:482) olarak da değerlendirilebilir.

Aile bireye doğuştan bir statü sağladığı gibi hayat yarışı içinde de üyelerine statü ve saygınlık kazandırır. Ailenin sosyal ve kültürel yapısı, ekonomik ve eğitim durumu, üyesi olan bireyin statüsünü etkiler (Kır, 2011:391).

Anne ve babanın eğitimi, çalışıp çalışmadığı, gelir düzeyi, kardeş sayısı, evde bireye sağlanan fiziki ortam, ebeveyn-çocuk ilişkisi, yaşanılan bölge ve söz konusu bölgedeki çevresel etkenler, ailelerin bireylerin okul ve akademik başarısı ile hayatları boyunca elde edecekleri getirileri etkileyen özellikleri arasında sayılmaktadır. Dolayısıyla ailelerin gelir ve eğitim düzeyleri, eğitim sürecinde sağlanan ek materyaller ve ailelerin bu süreçteki ilgi ve destekleri, yaşanılan bölge ve o bölgedeki çevresel faktörler bir bütün olarak bireylerin eğitim hayatları boyunca elde edecekleri akademik başarıyı ve söz konusu başarı da çalışma hayatları boyunca elde edecekleri kazançlar üzerinde etkilidir (Çiftçi ve Çağlar, 2014:156-157).

Son yıllarda yapılan araştırmalarda sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocukların okuldaki eğitimlerine katılım oranlarının sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelere göre daha az olduğunu ortaya koymuştur (Lewis,1992:4; Funkhouser, 1999:5).

Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri yalnızca öğrencilerin okula kaydolmasını, katılımını ve okulu bitirmesini değil (Tansel, 2002), akademik başarı

düzyeyini de etkilediği belirtilmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerde bu süreç olumlu olarak, öğrencinin daha hızlı öğrenmesine neden olabilmektedir. Söz konusu aileler bir taraftan okula yönelik daha fazla materyal sağlayarak ve okulla ilgili faaliyetlere ağırlık vererek, diğer taraftan çocukların fiziksel ve kültürel gelişimlerinde daha fazla olanak sağlayarak öğrenim yetenekleri artırabilmektedirler (Teachman, 1987; Jong-Wha ve Barro, 2001; Baker, Goesling ve Letendre, 2002; Chiu ve Khoo, 2005; Chiu ve Xihua, 2008; OECD, 2014; Çiftçi ve Çağlar, 2014:157).

1.2.2. Okul Özelliklerinin Başarı Üzerindeki Etkisine Yönelik Tartışmalar/Literatür

Tansel (2002), Mc Ewan, (2003), Engin-Demir (2009) ve Akar (2010) yaptıkları araştırmalarda, ailelerin eğitim ve ekonomik düzeyleri, yaşadıkları bölge, söz konusu bölgenin çevre, okul ve öğretmen özelliklerinin de öğrencilerin akademik başarısını etkileyebildiğini (Çiftçi ve Çağlar, 2014:159) belirtmişlerdir.

Ayrıca kültürel sermaye bağlamında, eğitim ve aile ilişkisine dayalı öğrencinin okul başarısında, okul ve öğrencinin yaşadığı hane ile okulun bulunduğu mekânın koşullarının etkili olduğu belirtilebilir. Böylelikle, öğrencinin başarısında birey, aile ve toplum temelli faktörlerin de etkili olduğu söylenebilir.

Okul başarısı değerlendirilirken; öğrenci başına düşen öğretmen sayısı, okul altyapısına yapılan yatırımlara ek olarak bölgedeki yoksulluk düzeyi, okulun bulunduğu mekânın sağladığı olanaklar (kütüphane, etüt merkezi, spor alanı vb.), hizmetlerden yararlanma düzeyleri, hanelerin nüfus yapısı, hanelerin istihdam yapıları, enformel ilişki ağları, öğrencilerin psiko-sosyal durumu, aile içindeki ilişkiler ve yaşanan sorunlar (örneğin, aile içi şiddet) gibi faktörlere de bakılmalıdır. Okul başarı oranları ile bu sayılan faktörlerin (hane ve çevre-toplum) birlikte okunması girdi-çıkıtı çerçevesinde yapılan analizleri değiştirebileceği gibi, bu analizlerin kullanılma biçimlerini de etkileyebilir (Şener ve arkadaşları, 2014:18).

Okul özellikleri ile aile statüsü doğrultusunda yapılan çalışmalarda öğrencinin başarıya etkisi noktasında, okul özelliklerinin (okulun donanımı, teknolojiye sahip olması gibi) ailenin statüsünden daha fazla bir etkiye sahip olduğu ortaya

konulmuştur (Parcel ve Dufur, 2001:882). Ayrıca eğitim başarısında sosyo-ekonomik faktörlerin, okulun bulunduğu çevreden daha düşük bir rol oynadığı belirtilmiştir (Warrington, 2005:798).

Yine, sosyo-ekonomik düzeyin akademik başarıda orta düzeyde etkili olduğu (Şirin, 2005) ve öğrencilerin okul seçimlerinde ekonomik gelirden ziyade öğrencinin ailesinden edindiği kültürel sermayenin belirleyici olduğu belirtilmiştir (Joeger, 2009).

1.2.3. Eğitim Tercihlerinde Aktörler ve Alanlar

Eğitim tercihlerinde ilk olarak belirleyici olan aktörlerin aile, arkadaş çevresi ve öğretmenler olduğu belirtilebilir. Eğitim tercihlerinin, ailenin sosyo-ekonomik yapısı ile kültürel özelliklerine göre farklılaştığı varsayılabilir. Zira sosyo-ekonomik durumun, ailenin çocuğu için planladığı yaşamın hangi eğitim kurumunda nasıl bir eğitim ideali içinde yürütüleceğini belirleyen bağımsız faktörlerdendir.

Becker ve Tomes (1994) ile Acemoğlu ve Psichke (2001)'e göre, eğitime yapılacak yatırımların ailelerin kişisel sosyo-ekonomik olanaklarıyla karşılanması gereken durumlarda, gerekli olanaklara ulaşmadaki kısıtlar nedeniyle, eğitime yapılan yatırımların getirisi yüksek de olsa özellikle yoksul veya dar gelirli ailelerin söz konusu eğitim yatırımlarını yapmada isteksizleşmektedirler. Böylece varıl ve ekonomik durumu görece olarak orta ve üstü ile iyi olan ailelerin çocuklarını en iyi devlet okulları ile özel okullara gönderebildikleri ifade edilebilir.

Bazı devlet okullarının, ailelerin ikamet ettikleri yerden uzak olması ve özel servis tutarak veya çocuklarını okula yakın yurtlarda barındırmak suretiyle kaliteli okula gönderememeleri, sosyo-ekonomik yapı ile açıklanabilir. Benzer bir biçimde ikamet edilen yerde özel okul bulunmasına rağmen, uzaktaki devlet okulunu ailenin tercih etmesi de ailenin sosyo-ekonomik yapısı ile doğrudan bağlantılıdır. Tezcan'a göre, kız öğrenciler evden uzakta farklı bir yere eğitim için yatılı olarak gönderilmek istenmez. Onun başarı ölçütü, iyi bir evlilik yapabilmesine bağlanır. Erkeğin başarısı, iş ve meslek yaşamındaki konuma ve koşullarına göre hesaplanır. Bu düşünceye göre orta öğretim kurum tercihinde özellikle kız öğrenciler için orta öğretim kurumunun

eve yakınlığı daha fazla önem taşımaktadır (1997:140). Böylece okulun yakın veya uzaklığı ile devlet okulu veya özel okul tercihlerinde aile-sosyo ekonomik durumun belirleyici olduğu görülmektedir.

Ailelerin sosyo-kültürel özelliklerinin eğitimin içerik ve nitelik bakımından tercih edilmesine etkileri ile çocuğun gelecek yaşamını belirleme noktasında belirleyici olduğu düşünülmektedir. Okul tercihinde okulların öğrenci kadrosunda tanınmış kişilerin olmasının, daha fazla dini eğitim veriliyor olmasının, eve yakın oluşunun, yatılı eğitim veriyor oluşunun etkisinin bulunduğu belirtilmiştir (Cengiz, Titrek, Akgün, 2007). Yine, dini veya etnik ya da kültürel nitelikli bir okulun tercih edilmesinde, etkili olan unsur, ailenin kültürel yapısı olabilir. Benzer bir biçimde öğrencinin sosyal çevresinin de bu tercihlerde etkili olabileceği varsayılabilir. Korkmaz (2013), İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin bu okulu tercih süreçleri araştırmasında, cinsiyetleri, sınıfları, anne-babalarının eğitim durumu, çalışma durumu, ailenin aylık geliri, ikamet ettiği yer, okuyan kardeş sayısı, ailede ve yakın akraba çevresinde orta ve yüksek din eğitimi kurumlarından mezun olanların bulup bulunmama durumu vb. konularına ilişkin bulgular ortaya koymuştur.

Eğitim tercihleri, kişinin seçeceği mesleği ve onun nasıl bir iş ortamında çalışacağını, nasıl bir yaşam süreceğini, nerede yaşayacağını, nasıl bir dünya görüşünün olacağını hatta kiminle evleneceğini belirleyebildiği (Usluer, 1998) ifade edilmektedir. Eğitim-Bir-Sen'in (2011) yapmış olduğu araştırmaya göre, lise ve sonrasındaki akademik eğitim tercihlerini ve tercih edilen alanın belirlenmesini, mezun olduktan sonra kişiye sağlayacağı mesleki saygınlık ile ekonomik kazanç durumunun etkileyebileceği bulgulanmıştır.

Türkiye'de üniversiteye kadar geçen süreçte anaokulu, özel okullar, dersane ve özel ders için yapılan harcamaların büyüklüğü, özellikle düşük gelirli aile gruplarında finanse edilmesi çok zor büyüklükler haline gelebilmektedir (Tansel ve Bircan, 2006). Eğitim tercihlerinde belirleyici olan alanların başında ise şüphesiz ki okullar gelmektedir. Lise eğitimine kadar okul yapısının, eğitim tercihinde etkili olabileceği, okuldaki eğitimi desteklemek ve daha yoğun bir eğitim sürecine dahil olmak doğrultusunda ise dershaneler, yardımcı kurslar, etüt merkezleri gibi kuruluşların özellikle lise ve sonrasındaki akademik eğitim sürecinde etkili olduğu ifade edilebilir.

1.2.4. Türkiye’deki Eğitim Sosyolojisi Çalışmalarında Aile Sosyo-Ekonomik Özellikleri-Başarı İlişkisi

Ailenin, eğitimde yeri ve etkileri eğitim sosyolojisi çalışmalarında çok tartışılan konulardan biridir. Bireyin/öğrencinin şekillenmesinde dış çevre olarak en önemli unsur aile kurumudur. Türkiye’de ailenin çocuğun eğitiminde nasıl bir edindiğini ortaya koyan çalışmalara ana hatlarıyla göz atmak konuyu aydınlatmak açısından önem arz etmektedir.

Köse’ye (1990) göre, öğrenci ailesinin sosyo – ekonomik durumu öğrencinin devam edeceği lise türünü ve özel kurs veya ders alıp almayacağını, bu üç olgu da büyük ölçüde öğrencinin başarı düzeyini belirlemektedir. Dolayısıyla aile sosyo – ekonomik durumu daha iyi olan, özel kurs veya ders alan ve maddi imkanları daha iyi olan liselere devam eden öğrencilerin başarı düzeyleri durumları tersine olan akranlarının başarı düzeylerinden daha yüksek olmaktadır. Köse’nin bir diğer çalışmasına (2004) göre ise, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bölgesel ve yerel özelliklere göre değişkenlik gösteren fiziksel okul kaynakları ile okuldaki öğrencilerin akademik başarıları arasında gözlenen güçlü ilişkiler, ileri düzeyde gelişmiş ülkelerde hızla azalmakta ve ortadan kalkmakta, ailenin sosyo – ekonomik ve demografik faktörlerin öğrencinin okul başarıları üzerindeki önemi de artmaktadır.

Yıldırım’ın (1972), 1969- 1970 öğretim döneminde ODTÜ giriş sınavlarına katılan öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmada, Üniversite Giriş Sınavındaki başarının yanında, üniversitedeki akademik başarıyı etkileyen faktörler olarak yaş, cinsiyet gibi kişisel değişkenler ile birlikte, üniversite öncesi akademik başarının ve sosyo – ekonomik değişkenlerin de üniversitedeki başarıyı etkilediğini ortaya koymuştur.

Uysal (1970), lise öğrencilerinin mesleğe yönelmeleri konusundaki çalışmasında, öğrencilerin yöneldikleri mesleklerin başında doktorluk, subaylık, mühendislik ve öğretmenlik geldiğini, öğrencileri meslek seçiminde ailelerinin baskıcı tutumlarıyla karşılaşmadıkları, yöneldikleri meslekleri yeteri kadar tanımadıkları, mesleğe yönelmede ve seçmede özgür iradeleriyle hareket etmekten daha çok, özellikle geri ve kırsal alanlarda ailenin ve çevrenin toplumsal ve ekonomik faktörlerin etkisi altında kaldıklarını, alt ve orta sosyo – ekonomik

düzeydeki ailelerin öğrencilerinin yöneldikleri ve ailelerinin istedikleri meslek alanları arasında anlamlı ilişkiler görüldüğü, üst düzeyde bu ilişkilerin görülmediğini iddia etmektedir (akt. Pakır, 2006). Öğrenci aile sosyo-ekonomik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışmada, Anne – baba eğitim düzeyi ve meslekleri açısından bakıldığında okul türleri arasında önemli bir farklılaşmanın ortaya çıktığı görülmektedir. Sosyo – ekonomik açıdan toplumun üst statüsündeki kesimini özel okul temsil ederken alt statüdeki kesimin imam hatip liseleri ve endüstri meslek liseleri temsil etmektedir. Düz liseler bu tabakalaşma içinde ortalarda kalmaktadır. Bu nedenle lise türlerine göre mesleki yönelim alanlarında farklılıklar olmaktadır (Esmer, 1979, 12).

Üniversite öğrencilerinin yüksek öğrenimde program seçimini etkileyen faktörler konulu bir araştırmada, cinsiyet, ortaöğrenimini tamamladığı okulun bulunduğu yerleşim biriminin nitelikleri, mezun olduğu lise türü, ailenin gelir düzeyi, babanın mesleği ve eğitim düzeyi ile öğrencinin başarısı arasında ilişki olup olmadığını incelenmiş, ailenin gelirinin üst, orta ve alt düzeyde olması ile öğrencinin başarısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca babaları memur, subay ve öğretmen olan öğrencilerin olmayanlara göre daha başarılı olduğu sonucuna varmıştır. Babanın eğitim düzeyi ile öğrenci başarısı arasındaki bulunan ilişki, annenin eğitim düzeyi açısından da aynıdır (Bölükbaş,1989; akt. Pakır, 2006),.

Ailenin ekonomik sıkıntı çekmesi, öğrencide güven duygusunun yok oluşu bunun yerine korku ve endişe duygularının gelişmesine neden olmaktadır. Bu durumun da öğrencinin okul başarısını olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir. İlkay Kasatura'nın yaptığı başka bir araştırmada ailenin ekonomik yönden bir değerlendirilmesi yapılmış, alt ve üst gelir gruplarına göre gelir düzeyi orta olan ailelerin çocuklarının daha başarılı olduğu tespit edilmiştir.

İstanbul'da yapılmış araştırmada; düşük gelirlili ailelerde anne- babanın yarısı (%46.9) okuma yazma bilmemektedir. % 17'si okur yazardır. % 33'ü ilkokulda eğitim görmüş, % 16'sı orta, %7'si lise, %3'ü yüksel tahsillidir. Alt sosyo – ekonomik statüdeki ailelerde çocuk yetiştirme tek görevlisi kabul edilen annenin eğitim düzeyi düşüklüğü, çocuğun başarısızlığında oldukça etkili olmaktadır (Şemin, 1975,59).

Öğrenciler arasındaki başarı farkı üniversite sınavı sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu sınavda gelir düzeyi yüksek olan ailelerini çocuklarının daha başarılı olduğu, gelir düzeyi düşük ailelerin çocuklarının başarısız oldukları gözlenmektedir. Yüksek öğrenim sınavlarına girebilme umudu bir çiftçi çocuğu için %1, işçi çocuğu için %2,8; esnaf sanatkar çocuğu için %4,7; serbest meslekle uğraşanların çocukları için %6,9; memur çocukları için %8,4; tüccar çocukları için %9,9; sanayici çocukları için ise %34,3'tür (Serter, 1997, 165).

Tavşancıl (1982), Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesine devam eden 103 öğrencinin, üniversitedeki akademik başarısı, Öğrenci Seçme Sınavı'ndaki (ÖSS) puanı ve başarısı arasındaki ilişkileri incelemiştir. Buna göre öğrencinin lisedeki akademik başarısı ile üniversite başarısı arasında manidar ilişki saptamıştır.

1993'te yapılan bir araştırmaya göre; Ege Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Fakültesi'nde okuyan öğrencilerden %2'sinin babası çiftçi, % 9'unun babası işçi, % 53'ünün babası memurdur. Serbest meslek sahibi olanların çocuklarının oranı % 14, esnaf ve zanaatkar çocuklarının oranı ise % 15'tir (Dinçer, 1996, 196). Tezcan (1981)'in Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde okuyan öğrencilerin babalarının meslekleri üzerine yaptığı araştırmada oran itibari ile yukarıdan aşağıya doğru şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır: Kamu görevlisi, küçük tacir, esnaf, zanaatkar, sanayici, çiftçi ve işçi (Dinçer, 1996, 197). Yıldız (1998)'in İstanbul'da on farklı ilköğretim okulunun orta kısmında 450 öğrenci arasında yaptığı araştırmada, anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencini de başarı düzeyinin yükseldiği görülmektedir.

Yukarıda ana hatlarıyla vurgulanan literatür bize kısaca, öğrencinin okul başarısı üzerinde okul ve öğretmen faktörü kadar aile sosyo-ekonomik özelliklerinin de belirleyici olduğunu göstermektedir.

1.3. Irak Kürdistan Bölgesel Yönetiminde Eğitim Yapısı

Bir eğitim sisteminin verimliliği öğrencide amaçlar yönünde meydana gelen değişikliklerle belirlenir. Amaçlara ulaşma dereceleri öğrencilerin öğrenme düzeylerinin gelişmesine veya başka bir deyişle zihindeki şemaların artmasına yol açar ve bu da öğrenme-öğretme sürecinin etkili kılınmasıyla gerçekleşir. Eğitim sisteminin en dinamik ve işlevsel ögesi olan öğrenme-öğretme süreci iki temel boyuttan oluşmaktadır. Bunlardan biri doğrudan sürecin içinde olan bireyleri ilgilendiren “öğrenme”, diğeri ise öğrenmenin oluşmasına dışsal destek sağlayan ve öğrenme ortamındaki uyarıcıların örgütlenmesini içeren “öğretme” dir (Öztürk, 1999).

Eğitim toplumun kritik bir parçasıdır ve özü itibarıyla bir toplumu şekillendirir. Eğitim bir toplumda yaşayan herkese fakat özellikle gençlere verilmiş iyi miras özelliğine sahiptir. Bunun nedeni ise bir toplumun ya da milletin gelişmesinin eğitim kalitesine bağlı olmasıdır. Genellikle gerçek bir gelişimin ana temelini insan kaynaklarının gelişmesiyle olacağına inanılır. Buna ek olarak formal eğitim toplumda sosyo ekonomik gelişim ve sosyal seferberlik için fonksiyonel bir araçtır (Shittu, 2004).

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) bütün bileşenleriyle yeni bir bölge olduğu için mevcut eğitim sisteminin tarihsel kökenlerinden, geçmişe dönük veri setlerinden ve bu düzlemde eğitim ile ilgili süreklilik arz eden bir çizgiden söz etmenin güç olduğunu belirtmek gerekir. Fakat Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi, bölgenin ve toplumun karşı karşıya kaldığı sosyo-ekonomik problemlere makro ve mikro ölçekte çözüm bulmaya çalışırken, eğitim olgusunu önemli bir yapı taşı olarak hesaba kattığının altını çizmek mümkündür. Bu sadece iş gücünün hazırlanması ve eğitilmesi için değil, ayrıca toplumun gelişmesi ve yönlendirilmesi içindir.

2003 yılındaki Irak işgalinden bu yana, IKBY hem istikrar hem de ekonomik açıdan gelişme gösterdi. Bütün Irakla karşılaştırıldığı zaman IKBY fakirlik seviyesi en düşüktü ve yaşam standartları görece daha yüksek bir bölge özelliği göstermektedir (Kurdistan Board Of Investment, 2013).

Irak devletinin kuzeyindeki IKBY’de üç büyük şehri vardır. Bu şehirler Erbil, Süleymaniye ve Duhok’tur. Şu anda, IKBY’nin nüfusu yaklaşık olarak 5.6 milyondur. Etnik olarak Kürtler, Süryaniler, Keldaniler, Türkmenler, Ermeniler ve Araplardan oluşan zengin bir nüfus kompozisyonuna sahiptir. (Jukil, 2009). Söz konusu nüfusa eğitim göstergeleri açısından bakıldığında nüfusun % 11’i Okuma yazma bilmemektedir (Unite for Children, 2014).

IKBY’nin resmi dili hükümetin isteğiyle hem Arapça hem de Kürtçedir. Irak Kürdistan bölgesindeki insanların kahir ekseriyeti Kürtçe konuşur. Kürt dili birçok lehçeye sahiptir, fakat çoğu Sorani ve Kurmanci lehçesini kullanır. Küçük bir bölüm de Hawrami ve Zaza lehçesini kullanır. Sorani lehçesi, Erbil ve Süleymaniye’de kullanılır ve bu lehçe Arapça alfabetiyle yazılır.

Kurmanci lehçesi çoğunlukla Duhok’ta ve Erbil’in bazı küçük yerleşim birimlerinde kullanılır. Fakat Kurmanci lehçesi Latin alfabetiyle yazılır. Irak Kürdistan Bölgesi’nin bütün yerleşim alanlarında hem Sorani hem de Kurmanci lehçesi nüfusun büyük çoğunluğu tarafından bilinir. Bununla birlikte Irak Kürdistan Bölgesi’nin bir politikası olarak eğitim, siyaset, ekonomi ve medya alanlarında her iki lehçeyi de kullanmaktadır

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi’nin eğitim sistemi, *Yüksek Öğretim Kurulu* ve *Eğitim Bakanlığı’nın* eşit bir sorumluluklarla paylaştığı bir alan üzerinden yürütülmektedir. Eğitim Bakanlığı, üniversitenin altındaki bütün eğitim kademelerinin plan ve koordinasyonunu sağlayarak kısa, orta ve uzun zamanlı politikalar hakkında karar verir. Lisans ve lisansüstü eğitim ise Yüksek Öğretim Kurulu’nun denetiminde ilerler.

Eğitim, Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi için çok önem arz etmektedir. Eğitime ayrılan bütçe yıllık 420.000.000.000 Irak dinarıdır (KRG Monitoring Project, 2010).

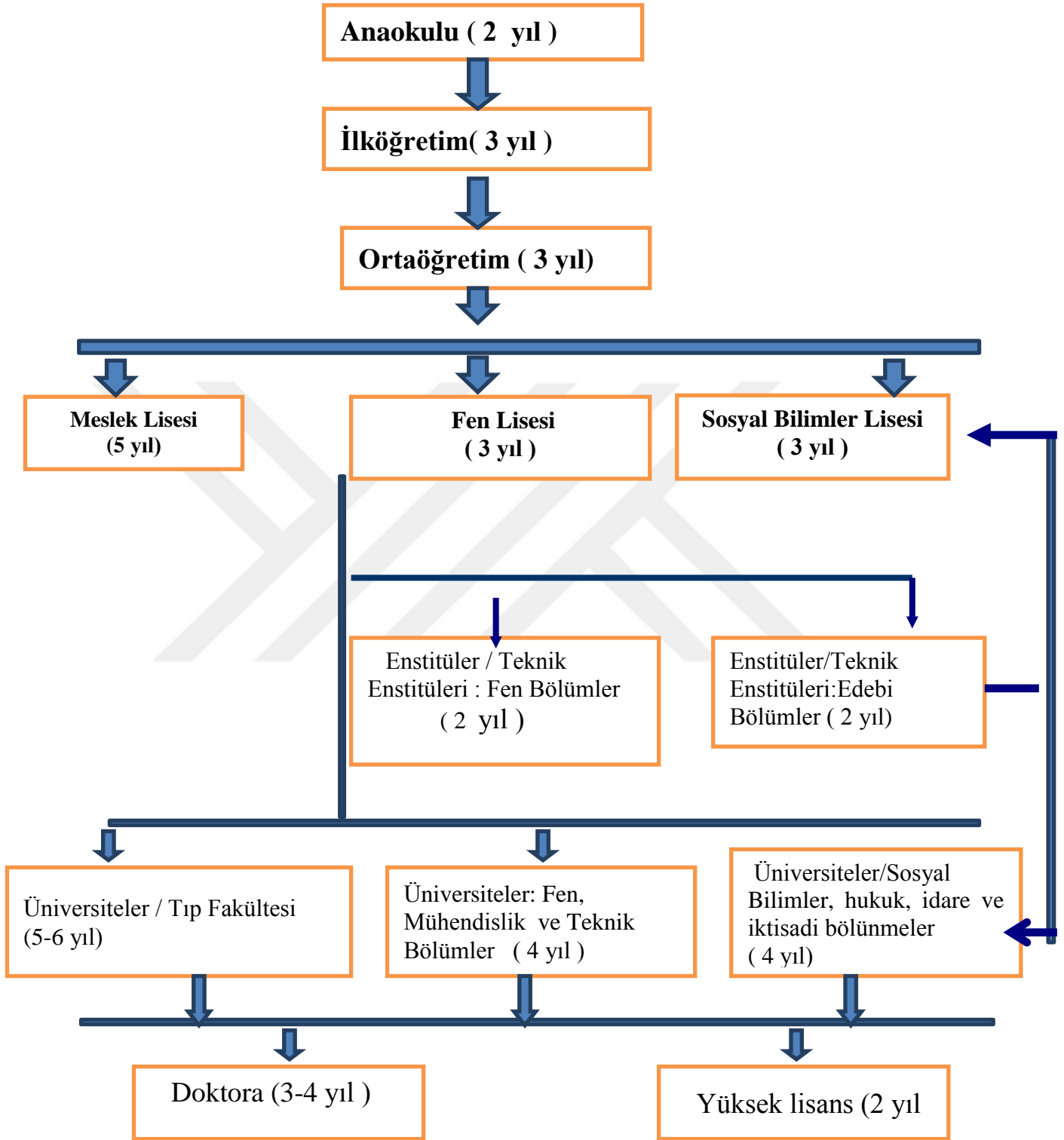
Tablo 1: Irak Kürdistan Bölgesel Yönetiminde Eğitim Sistemi

Eğitim Seviyesi	Yaş grubu	Süre
Ana okul	4-5 yaş	2 yıl
İlkokul	6-11 yaş	6 yıl
Orta okul	12-14 yaş	3 yıl
Lise	15-17 yaş	3 yıl
Yüksek öğretim	18-23 yaş	4 - 6 yıl

Kaynak: (Jukil, 2009)

Irak Kürdistan Bölgesi'ndeki eğitim akışını aşağıdaki şema üzerinden okuduğumuzda şunları görmekteyiz.

Tablo 2: Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nde Eğitim Yapısı

Kaynak: (UNESCO, 2003)

1.3.1. İlköğretim

Bir eğitim sistemi genellikle çok bileşenli ve karmaşık bir işleyişe sahiptir. Sistemin bütünlüğü içinde amaçlar, programlar, metodlar, öğrenciler, öğretim elemanları, bina ve tesisleri gibi çok çeşitli unsurlar yer alır: Bütün bu unsurlar, çok çeşitli şekillerde bir araya gelerek sisteme özelliğini verirler. Çoğu kez, bu unsurlardan birine veya birkaçına yapılan bir müdahalenin, öteki unsurlar üzerinde ve dolayısıyla sistemin bütünü üzerinde etkili olmaktadır. Bu açıdan eğitim sistemine bir süreç olarak bakmak eğitimdeki girdi ve çıktıları anlamak açısından önemli bir husustur (Vasi, 1995). Bu açıdan bakıldığında ilköğretim sadece ortaöğretime öğrenci hazırlayan bir öğrenim basamağı değildir. Aynı zamanda bireyi bir bütün olarak eğitim sürecine dolayısıyla yaşama hazırlama anlamına gelmektedir.

2007 yılında IKBY’de revize edilen eğitim sistemi eğitimde bir milat olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde çok sayıda yeni okullar inşa edildi, çocuklara eğitim hayatlarını devam etme imkânı verildi, bütün azınlıklara kendi ana dillerinde eğitim görme ve kendi dininde pratik yapma olanakları sağlandı. Ayrıca Kürdistan Bölgesi’nde farklı dini mensubiyeti olan toplumsal gruplara kendi dini okullarını açmaları yasal bir hak olarak kabul edildi (Jukil, 2009).

Bu açıdan bakıldığında 2007 sonrası eğitim alanında büyük bir dönüşümün yaşandığı söylenebilir. Aşağıdaki tabloda da gösterildiği gibi 1990-1991 yıllarında 1320 okul faaliyet gösterirken, 2010-2011 yıllarına gelindiğinde ise 5746 okul faaliyet göstermektedir. 20 yıllık zaman zarfında nerdeyse bu rakamın beş katına çıktığı görülmektedir. Okul sayısındaki artışa paralel olarak öğrenci sayısında da ciddi artış olmuş. 1990-1991 yılındaki verilere göre öğrenci sayısı 534.963 iken 2010-2011 yılındaki verilere göre okula devam eden öğrenci sayısı 1.463.874 öğrencidir. Öğretmen sayısı ise 21.386 dan 95 666 çıkmıştır. Bu veriler IKBY'deki eğitimin niceliksel artışını göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 3: Yıllara Göre Okul, Öğrenci ve Öğretmen dağılım tablosu

Yıllar	1990-1991	2010-2011
Okul Sayısı	1.320	5.746
Öğrenci Sayısı	534.963	1.463.874
Öğretmen Sayısı	21.386	95.666

Kaynak: (Jukil, 2009)

Kürdistan’da gün geçtikçe okuma oranı artmaktadır. Temel eğitim, eğitim sisteminin temel taşı olarak görülmektedir. 2009’dan önce eğitim ilkökul, ortaokul ve lise şeklinde üç aşama olarak ayrılmışken, 2009 sonrası ilköğretim ve orta öğretim şeklinde iki aşama olarak yeniden yapılandırıldı. 2009 yılından önce ilkökul, ortaokul ve lise öğretmenleri öğretmen enstitülerinden mezun olan kişilerden oluşurken, 2009 sonrasında bu enstitüler kapatılarak üniversiteler bünyesinde öğretmen yetiştirecek fakülteler açılmaya başlandı. Bu anlamda bölge hükümeti, 2009 yılında ilk olarak Salahaddin üniversitesinde Temel Eğitim Fakültesi adında yeni bir fakülte açtı. Bu fakülteyi açmadaki temel amaç kapatılan enstitülerin yerine öğretmen yetiştirmesidir.

İlköğretim birinci sınıfta İngilizce dersi SENRİS adıyla verilen zorunlu bir derstir. Dördüncü sınıfta bir ders Arapça ve bir ders sosyal bilimler dersi vardır. Arapça dersi on ikinci sınıfa kadar devam eder. Soylar bilimler dersi üç bölümden oluşur. Bunlar coğrafya, tarih ve hukuktur. Birinci sınıftan on ikinci sınıfa kadar İngilizce, Kürtçe, matematik, hayat bilgisi, beden eğitimi, güzel sanatlar dersleri bulunmaktadır. Dokuzuncu sınıfın sonunda “devlet sınavı” adıyla genel bir sınav yapılmaktadır. Bu sınavı geçmeyen öğrenciler lise ve meslek okuluna devam edemiyor. Bu sınavın geçer notu 100 üzerinden 50’dir. 50 geçer notu alan öğrenci isterse düz liseye isterse meslek lisesine kayıt yapabilir. Kimi bölgelerde okul sayısındaki yetersizliklerden kaynaklı olarak bazı okullarda iki öğün bazı okullarda ise üç öğün eğitim verilmektedir. İKBY’de toplam 2.217 okul iki öğün eğitim verirken, 133 okul ise üç öğün eğitim vermektedir. Tek öğün eğitim veren okul sayısı 3.200’dür. (KRG Mili Eğitim Raporu, 2010). Diğer taraftan Kürdistan bölgesinde 600 köyde ise herhangi bir eğitim hizmeti verecek okul bulunmamaktadır (Sarwar, 2014). Okulu bulunmayan köydeki öğrenciler kendi imkânları ile en yakın köy

okullarına gitmektedir. Kürdistan’da 6 ile 14 yaş aralığında herhangi bir okula kayıt yaptırmayan ve eğitimden yoksun kalan toplam öğrenci sayısı 151.570’dir. 2012 yılındaki istatistikler, 82.423 öğrenci temel eğitimin tamamlandığı 9. Sınıftan terk olduğunu ortaya koymaktadır (Unite for children, 2014).

Yukarıda da ifade edildiği gibi, 2009 yılına kadar Irak merkezi hükümetinin eğitim sistemini takip eden Kürdistan bölgesi, bu tarihten itibaren eğitimde reformlara giderek merkezi hükümetin eğitim sisteminden farklı bir eğitim sistemi inşa etme yoluna gitti. En temel değişiklik daha önce 6 yıllık ilköğretim ile 6 yıllık orta öğretim ayrımı söz konusu iken 2009 sonrasında ilköğretim 9 yıla çıkartıldı, orta öğretim ise 3 yıla indirildi. 2009 öncesi 6 yıllık eğitime devam zorunluluğu varken, 2009 sonrası eğitime devam zorunluluğu 9 yıla çıkarılmış oldu. Aynı zamanda eğitimde İngilizce öğretimi ilkokuldan itibaren zorunlu hale getirildi. 2009 sonrasında ilköğretimden liseye geçiş sınavı getirildi. Bu sınavı geçemeyen öğrenciler herhangi bir lise eğitimine devam edemeyen aynı yıla sınıfta kalmış sayılıp sonraki sene sonunda tekrar sınava tabi tutulur. 2009 sonrasında orta öğretimde temel bilimler ve sosyal bilimler ayrımına gidilerek öğrencilerin belli alanlarda yoğunlaşmanın önü açılmış oldu. Diğer önemli bir değişiklik ise, okul önce eğitim süresi bir yıldan iki yıla çıkartıldı.

1.3.2. Ortaöğretim

Irak Kürdistan Bölgesi’ndeki lise eğitim sistemi, Irak Merkezi hükümetinin eğitim sistemi ile aynıdır. Öğrenciler, lisemi eğitimi 10-11-12. Sınıf olmak üzere üç yıl devam etmektedir. Genel ve mesleki lise olmak üzere iki tür lise kategorisi mevcuttur. Genel lise ise kendi içinde iki farklı türe ayrılmaktadır: Temel bilimler ve Sosyal bilimler. Genel liseler, fen ve sosyal bilimler eğitimini esas alırken, mesleki liseler ise tarım, teknoloji ve sanayi alanlarındaki temel beceri eğitimini esas almaktadır. Genel liselere devam eden öğrenciler lise okul başarı puanları ve lise sonunda yapılan sınavda aldıkları puanlara göre üniversite eğitimlerine devam edebiliyorken, meslek liselerindeki öğrenciler ise sadece her okulun başarı sıralamasında birinci, ikinci ve üçüncü olan öğrenciler üniversiteye devam edebilmektedirler (Iraq Education,2014).

Tablo 4: Irak Kürdistan Bölgesel Yönetiminde Öğrenci Sayıları (2011-2012)

Eğitim Aşamaları	Erbil	Süleymaniye	Duhok	Toplam
Anaokulu	24526	22881	8077	55484
Temel Eğitim	403027	415060	361179	1179266
Lise Eğitimi	90175	108967	62692	261834
Meslek Lisesi	2377	4941	1349	8667
Genel Toplam	520105	551849	433297	1505251

Kaynak: (www.moe-krq.com/Default.aspx?page=page&id=8922&l=3)

Genel liselerde 12. sınıf sonunda merkezi bir sınavla öğrenciler bir sınava tabi tutulmaktadır. Bu sınavda aldıkları puan hem lise mezuniyet puanı hem de gideceği bölümü belirleyen bir puan olarak hesaplanmaktadır. IKBY'deki herhangi bir üniversitede ve herhangi bir bölümde okuyabilmek için bu genel sınavda alınması zorunlu asgari puan 60 olarak kabul edilmektedir. Bu puanı alamayan öğrenciler sonraki yıllarda tekrar bu sınava girme hakları saklı kalır (UNESCO, 2003).

Lisedeki eğitim türlerini kendi içlerinde farklılıklar göstermektedir. Bunları kısaca şu şekilde izah etmek mümkündür:

- *Hızlı Öğretim*: Bu türde sadece temel eğitim vardır. Burada her yıl iki sınıf okutulmaktadır. Bu sistem, yaşı büyük olan eğitime geç kalan öğrenciler için geçerlidir. Bu türde eğitim veren okul sayısı toplamda 93'tür.
- *Meslek Öğretim*: 9 sınıftan sonra bilgisayar, beden eğitimi, güzel sanatlar bölümlerini tercih edenler açılmıştır. Okul sayısı 30'dur.
- *Aydınlık Enstitüsü*: Bu okullar sadece görme engeli öğrenciler içindir eğitim-öğretim faaliyetlerini yürütmektedir. Üç büyük şehirde birer tane bulunmaktadır.
- *Umut Enstitüsü*: Bu okullar sadece işitme engellilerin eğitimine tahsis edilmiş okullardır. Üç büyük şehirde birer tane bulunmaktadır.
- *Zihinsel Enstitü*: Zihinsel engelliler için kurulan okullardır. Üç büyük şehirde birer tane bulunmaktadır.

- *Özel Eğitim:* Bedensel engelliler için kurulan okullardır. Üç büyük şehirde birer tane bulunmaktadır.
- *Akşam Eğitimi:* Temel eğitim ve lise eğitimi için akşam eğitim veren okullardır. Her şehirde ve genel olarak her ilçede bulunmaktadır.

Irak Kürdistan Bölgesi'nde *özel okul* uygulamaları küçük fakat hızla gelişen bir sektördür. Özellikle 2010-2013 yılları arasında özel okul ve bu okullara giden öğrenci sayısında ciddi bir artış olmuş (Georges ve diğ., 2016). Özel okullar gün geçtikçe büyümekte ve gelişmektedir bunun sebebi ekonomik büyümedir. Kürdistan'da çok sayıda özel okul vardır. Bu özel okullar İngilizce, Almanca, Fransızca, Türkçe ve Arapça dilleri ile eğitim vermektedir. Özel okullarda eğitim görmek için 2000 ile 3500 dolar arası değişen tutar ödenmektedir (Rubaie, 2013).

Tablo 5: Irak Kürdistan Bölgesindeki Türüne Göre Özel Okulları Sayıları

Okul türü	Sayı
Anaokulu	7
Temel	43
Lise	48
Meslek lisesi	6
Genel Toplam	104

Kaynak: (www.moe-krq.com/Default.aspx?page=schools)

1.3.3. Yükseköğretim

Irak devletinin modern yüksek eğitimi 1908'de Bağdat'ta açılan bir hukuk kolejinin kurulduğu döneme kadar geriye gider. Yükseköğretimdeki gelişme ve büyümeler 1920-1950 yılları arasında bir ivme kazandı ve 1960 yılında bugünkü Bağdat Üniversitesi yükseköğretim içindeki özerk yerini aldı (Harb, I, 2009). UNESCO'nun verilerine göre 2004'te, Irak üniversitelerinde 800 bölüm, 25 özel kurum ya da araştırma merkezleriyle birlikte, 200 kolej bulunuyordu. Irak devlet sınırları içinde sadece iki kaymakamlık (Muthanna ve Missan) bölgesinde, ikisi de seyrek nüfuslu olduğu için, üniversite bileşenleri bulunmuyordu. İki yeni üniversite

(biri Süleymaniye'de Amerikan tarzı özel üniversite ve diğeri Koya'da) Baas rejiminin devrilmesinin ardından kuruldu. 2006 sonlarında artık Irak'ta devlet üniversiteleri olarak Dahuk, Erbil, Süleymaniye, Koya, Musul, Kerkük, Tikrit, Diyala, Enbar, Bağdad, Müstansiriye, İslam Araştırmaları, el-Nah rain, Teknoloji, Kadisiye, Küfe, Kerbela, Thi Qar, Babil, Vasit ve Basra üniversiteleri yükseköğretim içinde yer almaya ve eğiti-öğretim hizmetini vermeye başladılar. Bunun yanında Bağdat'ta 7 ve Irak Kürdistan Bölgesi'nde de 2 özel üniversite bulunmaktadır (Harb, I. (2009).

2006 yılında Irak Kürdistan Bölgesi'deki üniversite öğrenci sayısı yaklaşık 55.000 öğrenci olarak kayıtlara geçmektedir. 2012 yılında bu sayı 90.000'e ulaşmıştır. Üniversitede tıp fakültesi 6 yıl, eczacılık ve diş hekimliği 5 yıl diğer tüm fakülteler 4 yıllık programları yürütmektedir. Enstitülerin öğrenim süresi ise 2 yıldır. Yüksek lisans eğitim süresi 2 yıl, doktora eğitimi 3 ya da 4 yıl olarak belirlenmiştir. Yükseköğretim faaliyetleri Yükseköğretim Bakanlığı'na bağlı büyük bir merkez tarafından koordine edilmektedir (Georges ve diğ., 2016).

2016 yılı itibariyle IKBY'de bulunan devlet üniversiteleri ve özel/vakıf üniversiteleri şunlardır:

a) Devlet Üniversiteleri

- Salahaddin Üniversitesi
- Süleymaniye Üniversitesi
- Duhak Üniversitesi / (DUD)
- Haler Tıp Üniversitesi/ (HMU)
- Koya Üniversitesi
- Soran Üniversitesi
- Zaho Üniversitesi
- Raparin Üniversitesi
- Halepçe Üniversitesi
- Garmian Üniversitesi
- Charmo Üniversitesi
- Süleymaniye Politeknik Üniversitesi
- Erbil Politeknik Üniversitesi
- Duhok Politeknik Üniversitesi

b) Özel Üniversiteler

- Irak Amerikan Üniversitesi - Süleymaniye
- Amerikan Üniversitesi- Duhok
- İnsani Gelişme Üniversitesi
- Nawroz Üniversitesi
- Hayat Üniversitesi
- Lübnan Fransız Üniversitesi Irak
- Cihan Üniversitesi Kampüsü – Hawler/Erbil
- Cihan Üniversitesi Kampüsü – Süleymaniye
- Cihan Üniversitesi Kampüsü - Duhok
- Bilim ve Teknoloji Komar Üniversitesi
- Sabis Üniversitesi
- Beyan Üniversitesi
- Ishik Üniversitesi-Hawler / Erbil
- Ishik Üniversitesi -Süleymaniye
- Kürdistan Hewler Üniversitesi

Araştırmamızı yürüttüğümüz Selahattin Üniversitesi, 1968’de Süleymaniye’de kurulan Selahattin Üniversitesi’nin 1981’de Erbile taşınması ve adının Erbil Selahattin Üniversitesi olarak değiştirilmesi ile bilinen bir geçmişe sahiptir. Erbil Selahattin Üniversitesi, IKBY’deki en eski ve en kapsamlı devlet üniversitesidir. 26.000’den daha fazla lisans öğrencisine, 1700 akademik ve 4000’e yakın idari personele ev sahipliği yapmaktadır. Bünyesinde mühendislik, hukuk, ziraat, güzel sanatlar, sosyal bilimler, dil ve ilahiyat programlarını barındırmaktadır. Üniversite aynı zamanda eyalet genelinde danışmanlık ve araştırma faaliyetlerini sunmakta, ülke çapında ulusal ve uluslararası projeler yürütmektedir.

2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde, araştırmanın amacı, önemi, problemleri, evren ve örneklem seçimi ile veri toplama tekniklerine ve veri analizine yönelik bir çerçeve bulunmaktadır.

2.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın yapıldığı coğrafya olan Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi siyasi olarak Irak devletine bağlı federatif bir yapı özelliği göstermektedir. Devlet organizasyonlarında federatif yapıların ekonomik, politik, kültürel, eğitimsel yöndeki politikaları bağlı oldukları merkezi devletlere göre farklılaşabilmektedir. Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nden söz etmek gerekirse 1990'ların başında özerk/federatif bir statüye kavuşan bölgede eğitime yapılan harcamalar, eğitimden beklenenler, eğitimin değişik kademelerinde yer alan öğrencilerin eğitim politikalarına bakışı, eğitimdeki başarıyı etkileyen unsurlar bir bütün olarak cevabı aranan sorular olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma spesifik olarak; Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nde eğitim gören üniversite öğrencilerinde aile sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri ile öğrencilerin eğitimsel tercih ve başarı düzeyleri arasındaki farklılıkları incelemektedir. Araştırmada hem ailenin sosyal, ekonomik ve demografik özelliklerinin öğrenci başarısı üzerindeki ortak etkileri hem de söz konusu özelliklerin her birinin görece etkileri incelenmektedir.

Bu açıdan bakıldığında araştırmanın odaklandığı ve araştırmanın amacını ortaya koyan şu sorgulamalar ön plana çıkmaktadır:

- Aile sosyo-ekonomik ve demografik özellikler ile akademik tercih ve yönelimler arasında varsa bir bağlantıyı betimlemek.
- Anne-baba mesleği ile öğrencilerin üniversite ve alan (lisans programı) seçimi arasında bir ilişkinin varlığını ortaya koymak.
- Aile sosyo-ekonomik özelliklerinin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkilerini belirginleştirmek.

- Ailenin eğitim durumunun öğrencilerin akademik performansına etkilerini ortaya koymak.

2.2. Araştırmanın Önemi

Eğitimin ilk basamaklarında ortaöğretime, ortaöğretimden yükseköğretime geçişte öğrenci başarısında gözlenen değişiklikler ve değişikliklere yol açan öğrenci, aile, okul ve faktörlerin incelenmesi yakın dönem eğitim ve toplumbilim araştırmalarında giderek artan bir önem kazanmaktadır. Öğrencilerin üniversite giriş başarı ile ortaöğretim başarı düzeyi, genel olarak aile ve okul gibi iki temel kurumun sosyo - ekonomik ve demografik özellikleri ile bu özelliklerdeki farklılaşmayı belirleyen dış toplumsal faktörlere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

Irak Kürdistan Bölgesindeki aile sosyal, ekonomik ve demografik faktörler ile farklı lise türlerine devam eden öğrencilerin başarıları arasındaki ilişkilerin boyutunu ve söz konusu farklılıkların başarı üzerindeki etkilerini gösteren çalışmalar oldukça sınırlı görünmektedir.

Irak Kürdistan Bölgesinde okullarda öğrenci başarısının çok düşük olduğu ve bunun öğrenci maliyetini yükselttiği, bireyin ekonomik verimliliğini düşürdüğü ve bunun da devlete ağır bir yük olduğu çok sık dile getirilmektedir. Ancak bütün bunlara karşın, öğrenci başarısının nasıl artırılacağı konusunda ciddi çalışmalar yapılmadığı gibi, bu başarıyı etkileyen çeşitli değişkenlerden biri olan aile ve okul faktörleri ile ilgili öğrencinin okul ve üniversite sınavındaki başarısı ile ailenin bu duruma etkisi üzerine birkaç çalışma dışında üzerinde çok ciddi durulmamıştır. Bu araştırma ile aile sosyo – ekonomik ve demografik özelliklerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkisinin ortaya konularak teorik yönden sosyal bilimler alanına katkıda bulunması yanında, okul yöneticilerine, öğretmenlere, ailelere, öğrencilere ve diğer ilgililere aydınlatıcı kanıtlar sağlanabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamız aşağıdaki sorunlara odaklandığından ötürü önem arz etmektedir.

- Kürdistan Federal Bölgesinde üniversite eğitiminin genel yapısını ve öğrencilerinin sosyo-ekonomik arka planını merkeze aldığı için önem arz etmektedir.
- Sosyo-ekonomik seviye ve akademik başarı ve yönelimler arasındaki ilişkiyi sorunsallaştırdığından dolayı önem arz etmektedir.
- Ailelerin Sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik durumlarının öğrencilerin akademik yönelimlerindeki etkisini ortaya koymak.
- Çalışmamız genel olarak öğrencilerin akademik başarılarını ve eğilimlerini etkileyen faktörleri incelediği için önem arz etmektedir. ortaya çıkarmak

2.3. Araştırmanın Problemleri

Bu çalışmanın ana problemi; ailenin toplumsal ve ekonomik durumunun Erbil kentindeki Selahattin Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin akademik başarısını ve tercihlerini nasıl etkilediğidir. Bu ana probleme bağlı araştırmanın diğer alt problemlerini de şu şekilde formüle etmek mümkündür:

- Öğrencilerin anne-baba mesleklerinin akademik başarı üzerindeki etkisi nedir?
- Öğrencilerin anne-baba eğitim durumlarının akademik başarı ve akademik tercihlerine etkisi nasıldır?
- Öğrencilerin aile gelirlerinin akademik başarıya etkisi nedir?
- Öğrencilerin aile-sosyo-ekonomik özellikleri öğrencilerin üniversite tercihlerine nasıl yansımaktadır?

Üniversite öğrencilerinin akademik performansları ile aile sosyo-ekonomik durumu arasında nasıl bir ilişki vardır?

- Üniversite öğrencilerinin akademik performansları ile öğrencilerin geçmiş okul deneyimleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

2.4. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni, Irak Kürdistan Bölgesi'nde bulunan Salahaddin Üniversitesi lisans programı birinci ve ikinci sınıflarında okuyan bütün öğrencileri kapsamaktadır. Salahaddin Üniversitesi'nin seçilmesinin temel nedeni söz konusu üniversitenin Irak Kürdistan Bölgesi'nde bulunan hem öğrenci sayısı hem de akademik olanaklar açısından en büyük üniversite olmasıdır.

Tablo 6: Salahaddin Üniversitesi Öğrenci Sayıları (2014-2015)

	Fakülteler	Erkek	Kadın	Toplam
1	Fen	1006	1557	2563
2	Mühendislik	988	1093	2081
3	Ziraat	442	866	1308
4	Eğitim	1772	3761	5533
5	Temel Eğitim	1482	1822	3304
6	İlahiyat	464	323	787
7	Güzel Sanatlar	238	111	349
8	Hukuk	461	484	945
9	Dil	715	1180	1895
10	Edebiyat	1374	1642	3016
11	IIBF	1670	1459	3129
	Genel Toplam	10612	12990	23602

Kaynak: (www. su.edu.krd)

Bu araştırmanın evrenini temsil edecek örneklem tabloda gösterilen fakültelerden seçilmiştir. Birinci aşamada fakülte ve bölümler belirlenmiş, ikinci aşamada fakülte ve bölüm bazında seçilecek öğrenci sayısı belirlenmiştir. Örneklem grubunun seçilmesinde her fakültede bulunan öğrenci sayısı dikkate alınmıştır. Araştırmanın örnekleme ise söz konusu evrenden amaçsal örneklem yoluyla belirlenen 750 öğrenciden oluşmaktadır.

2.5. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmanın problemleri çerçevesinde kuramsal çerçeve için alan ile ilgili Türkçe, Arapça ve Kürtçe literatür taranmıştır. Veri toplama aracının oluşturulmasında öncelikle araştırma konusu ile ilgili bilimsel yayın ve makaleler, yapılmış araştırmalar, tezler, dergiler ve kitaplardan faydalanılmıştır.

IKBY'deki üniversite öğrencilerinin akademik başarılarını ve yönelimlerini etkileyen sosyo-ekonomik dinamikleri merkeze alan bu çalışmada veri toplama tekniği olarak anket¹ tercih edilmiştir. Söz konusu ankette ölçülen ya da ilişki aranan değişkenler aile, sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri ile öğrencinin başarısı ve yönelimleri/tercihleri arasındaki bir çerçevedir. Bu çalışmada kullanılan anket bu alanda yapılmış birçok çalışmadan (Köse, 2003; Çıngı ve Kasnakoğlu,1980) istifade edilerek hazırlanmıştır.

Ankette ana hatlarıyla üç sorgulama alanı bulunmaktadır. Birinci bölümde üniversite öğrencilerinin aile sosyo-ekonomik ve demografik bilgilerini kapsayan sorular bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde öğrencilerin üniversite öncesi eğitim-öğretim koşullarının nasıl bir ortam özellikleri gösterdiğini sorgulayan sorular bulunmaktadır. Anketin son kısmında ise üniversite öğrencilerinin hem üniversiteyi hem de genel olarak Irak Kürdistan Bölgesi'ndeki eğitim politikalarını algılama ve değerlendirmelerini içeren sorular yer almaktadır.

Saha çalışması 30 Mayıs 2016 – 10 Haziran 2016 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Anketlerin cevaplama süresi ortalama 20 dakika sürmüştür.

2.6. Veri Çözümleme Teknikleri

Araştırmanın verilerinin yüklenmesinde ve çözümlenmesinde Statistical Package for the Social Sciences'in (SPSS) 18 versiyonu kullanılmıştır. Örneklemin temel özelliklerini içeren aşamada frekans, değişkenler arasındaki oransal dağılımı ortaya koymak için çapraz tablolar yapılmıştır.

¹ Anket için bkz. Ekler kısmına.

2.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmamızın sınırlılıklarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Araştırma, Irak Kürdistan Bölgesi'nde bulunan Salahaddin Üniversitesi öğrencileri ile sınırlıdır.
- Araştırma, Salahaddin Üniversitesi 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılında lisans programlarında okuyan birinci ve ikinci sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
- Araştırma, öğrencilerin aile sosyo-ekonomik yapıları ile akademik tercih ve başarılarını ortaya koymakla sınırlı bir özelliğe sahiptir.

2.8. Araştırmada Karşılaşılan Zorluklar

Bu araştırmada karşılaştığım zorluklar şu şekilde sıralanabilir:

- Araştırmamın uygulama alanı Salahaddin Üniversitesi olduğu için yüksek lisans eğitimimi sürdürdüğüm Van'dan Erbil'e gidiş-gelişler yorucu bir dönem oluşturdu.
- Örnekleme dahil olan üniversite öğrencilerine anket uygulama esnasında birtakım zorluklar yaşadım. Zamanı olmadığını söyleyen, ders çalışması gerektiğini söyleyen, sınavı olduğunu söyleyen çok sayıda öğrenci ile karşılaştım.
- Irak Kürdistan Bölgesindeki öğrencilerde, gerek siyasi çekişmeler gerekse de askeri çatışmalardan dolayı geleceğe dair ümitsizlik ve karamsarlık hâkim. Bundan dolayı bu tür çalışmaların faydasız olduklarını düşünüyorlar. Bu da çalışmalarımda zorluklar yaşamama neden oldu.

3. BÖLÜM: BULGULAR

Bu bölümde Salahaddin Üniversitesi'nde eğitim gören üniversite öğrencilerinin cinsiyet, yaş, medeni durum, yerleşim ve doğum yeri, anne-baba mesleği, hane büyüklüğü ve gelir düzeyi bilgilerini içeren değişkenler yer almaktadır.

3.1. Üniversite Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Yapısı

Tablo 7: Öğrencilerin fakülterlere göre dağılımı

	Sayı	Yüzde
Mühendislik	80	10,7
Ziraat	105	14,0
Edebiyat	43	5,7
Eğitim	120	16,0
Fen	75	10,0
Hukuk	58	7,7
Temel Eğitim	74	9,9
IIBF	93	12,4
Güzel Sanatlar	18	2,4
İlahiyat	57	7,6
Dil	27	3,6
Toplam	750	100,0

Görüşülen öğrencilerin fakülterlere göre dağılımına bakıldığında; mühendislik fakültesinin % 10,7'si, ziraat fakültesinin % 14,0'ı, edebiyat fakültesinin % 5,7'yi, eğitim fakültesinin % 16,0'ı, fen fakültesinin % 10,0'ı, hukuk fakültesinin % 7,7'yi, temel eğitim fakültesinin % 9,9'u, IIBF % 12,4'ü, güzel sanatlar fakültesinin % 2,4'ü, ilahiyat fakültesinin % 7,6'yı, dil fakültesinin % 3,6'yı oluşturduğu görülmektedir. En fazla yüzdeliğin Eğitim Fakültesinde, en az yüzdeliğin ise Güzel Sanatlar Fakültesi'nde olduğu tablodan çıkarılabilmektedir.

Tablo 8: Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı

	Sayı	Yüzde
Erkek	350	46,7
Kadın	400	53,3
Toplam	750	100,0

Görüşülen öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında ise; % 46,7'sinin erkeklerden, % 53,3'ünün ise kadınlardan oluştuğu tablodan çıkarılmaktadır. Oranlar her ne kadar birbirine yakın olsa da yoğunlaşmanın kadınlarda olduğu görülmektedir.

Tablo 9: Öğrencilerin yaş dilimlerine göre dağılımı

	Sayı	Yüzde
18-21	456	60,8
22-24	245	32,7
25-29	49	6,5
Toplam	750	100,0

Öğrencilerin yaşlarına bakıldığında 18-21 yaş aralığında olanların % 60,8, 22-24 yaş aralığında olanların % 32,7, 25-29 yaş aralığında olanlar ise % 6,5'dir. Yaşta yoğunlaşmanın daha çok 18-21 yaş aralığında olduğu, en az yoğunlaşmanın ise 25-29 yaş aralığında olması da ayrıca tablodan çıkarılmaktadır. Hatta görüşülen kişilerin yarısından fazlası 18-21 yaş aralığındadır.

Tablo 10: Öğrencilerin medeni durumlarına göre dağılımı

	Sayı	Yüzde
Evli	66	8,8
Bekar	634	84,5
Nişanlı	39	5,2
Boşanmış/Dul	11	1,5
Total	750	100,0

Görüşülen öğrencilerin medeni durumlarına bakıldığında; evli olanlar % 8,8'i, bekâr olanlar % 84,5'i, nişanlı olanlar % 5,2'yi, boşanmış/dul olanların ise %

1,5'i oluşturduğu ve medeni durumda çok büyük bir oranın bekâr olduğu tablodan anlaşılmaktadır.

Tablo 11: Öğrencilerin doğduğu yerleşim yerine göre dağılımı

	Sayı	Yüzde
Köy	134	17,9
Kasaba	99	13,2
Şehir	96	12,8
Büyükşehir	421	56,1
Toplam	750	100,0

Görüşülen öğrencilerin doğduğu yerleşim yerine göre dağılımı ise; köyde doğanların % 17,9'u, kasabada doğanların % 13,2'yi, şehirde doğanların % 12,8'i ve büyükşehirde doğanların ise % 56,1'i oluşturduğu, bu öğrencilerin yarısından fazlasının büyükşehirde doğduğunu ve diğer yerleşim birimlerindeki oranların ise birbirine yakın olduğunu da tablodan çıkarabiliriz.

Tablo 12: Öğrencilerin ikamet ettikleri şehirlere göre dağılımı

	Sayı	Yüzde		Sayı	Yüzde
Erbil	511	68,1	Mahmur	2	,3
Süleymaniye	25	3,3	Daretu	11	1,5
Duhok	2	,3	Kebat	5	,7
Halepçe	11	1,5	Barda ras	8	1,1
Raniya	10	1,3	Kalifan	10	1,3
Kaladza	16	2,1	Mirga sor	2	,3
Zaho	2	,3	Coman	4	,5
Amedi	4	,5	Balisan	2	,3
Kelar	8	1,1	Haji Ava	8	1,1
Seyit Sadik	14	1,9	Revandz	4	,5
Koysancak	22	2,9	Kabat	2	,3
Soren	29	3,9	Dar bandikan	4	,5
Akri	8	1,1	Kanekin	2	,3
Cemcemal	6	,8	Kfri	1	,1
Saklava	7	,9	Toplam	748	99,7
Kerkuk	8	1,1	Cevapsız	2	,3
			TOPLAM	750	100,0

Görüşülen öğrencilerin ikamet ettikleri şehirlere göre dağılımına bakıldığında; Erbil’de % 68,1’in, Süleymaniye’de % 3,3’ün, Duhok’ta % 0,3’ün, Halepçe’de % 1,5’in, Raniya’da % 1,3’ün, Kaladza’da % 2,1’in, Zaho’da % 0,3’ün, Amedi’de % 0,5’in, Kelar’da % 1,1’in, Seyit Sadik’ta % 1,9’un, Koysancak’ta % 2,9’un, Soren’de % 3,9’un, Akri’de % 1,1’in, Cemcemal’de % 0,8’in, Saklava’da % 0,9’un, Kerkük’te %1,1’in, Mahmur’da % 0,3’ün, Daretu’da % 1,5’in, Kebat’ta % 0,7’nin, Barda ras’da % 1,1’in, Kalifan’da % 1,3’ün, Mirga sor’da % 0,3’ün, Coman’da % 0,5’in, Balisan’da % 0,3’ün, Haji Ava’da % 1,1’in, Revandz’da % 0,5’in, Kabat’ta % 0,3’ün, Dar bandikan’da % 0,5’in, Kanekin’de % 0,3’ün, Kfri’de % 0,1’in ikamet ettiği görülmektedir. Görüşülen öğrencilerin yarısından fazlasının Erbil’de ikamet ettiği ve yoğunlaşmanın bu ilde fazlalaştığı, diğer illerde ikamet edenlerin oranının ise oldukça az ve birbirine yakın olduğu da tablodan anlaşılmaktadır.

Tablo 13: Öğrencilerin anne ve baba eğitim durumu

Anne eğitim durumu			Baba eğitim durumu		
	Sayı	Yüzde		Sayı	Yüzde
Okur-yazar değil	332	44,3	Okur-yazar değil	89	11,9
Okur-yazar	125	16,7	Okur-yazar	146	19,5
ilkokul	120	16,0	ilkokul	91	12,1
Orta Okul	34	4,5	Orta Okul	87	11,6
Lise	30	4,0	Lise	102	13,6
Üniversite	82	10,9	Üniversite	150	20,0
Yüksek Lisans	12	1,6	Yüksek Lisans	18	2,4
Doktora	1	,1	Doktora	22	2,9
Total	736	98,1	Total	705	94,0
Cevapsız	14	1,9	Cevapsız	45	6,0
	750	100,0		750	100,0

Görüşülen öğrencilerin anne eğitim durumlarına bakıldığında; okur-yazar olmayanların % 44,3’ü, okur-yazar olanların % 16,7’yi, ilkokul olanların % 16,0’ı, ortaokul olanların % 4,5’i, lise olanların % 4,0’ı, üniversite olanların %10,9’u, yüksek lisans olanların %1,6’yı ve doktora olanların ise % 0,1’i oluşturduğu

görülmektedir. Eğitim durumunda yoğunlaşmanın en fazla olduğu düzey okur-yazar olmayanlarda iken az olduğu düzey ise doktora dır.

Görüşülen öğrencilerin baba eğitim durumlarına bakıldığında; okur-yazar olmayanların % 11,9'u, okur-yazar olanların % 19,5'i, ilkokul olanların % 12,1'i, ortaokul olanların % 11,6'yı, lise olanların % 13,6'yı, üniversite olanların % 20,0'ı, yüksek lisans olanların % 2,4'ü ve doktora olanların ise % 2,9'u oluşturduğu görülmektedir. Eğitim durumunda yoğunlaşmanın en fazla olduğu düzey sırasıyla üniversite ve okur-yazar olanlarda iken az olduğu düzey ise yüksek lisans dır. Anne eğitim düzeyine göre baba eğitim düzeyinin oldukça arttığı görülmektedir. Anne eğitim düzeyinde en fazla yoğunlaşma okur-yazar olmayanlarda iken baba eğitim düzeyinde bu yoğunlaşma üniversite düzeyine kaymıştır. Ayrıca anne eğitim düzeyi artarken oran düşmüş fakat baba eğitim düzeyinde bazen bu oran gittikçe artış göstermiştir.

Tablo 14: Öğrencilerin anne mesleği

	Sayı	Yüzde
Ev hanımı	589	78,5
Memur	50	6,7
Öğretmen	71	9,5
Okul müdürü	5	,7
Pesmerge	1	,1
Avukat	3	,4
Mühendis	3	,4
Doktor	3	,4
Ölü	24	3,2
Total	749	99,9
Cevapsız	1	,1
	750	100,0

Görüşülen öğrencilerin annelerinin mesleğine bakıldığında; ev hanımı olanlar % 78,5, memur olanlar % 6,7, öğretmen olanlar % 9,5, okul müdürü olanlar % 0,7, peşmerge olan % 0,1, avukat-mühendis-doktor olanlar % 0,4 ile aynı yüzdeliğe sahip, ölmüş olanlar ise % 3,2'dir. Bu öğrencilerin çoğunun annesinin ev hanımı olduğu tablodan çıkarılmaktadır.

Tablo 15: Öğrencilerin baba mesleği

	Sayı	Yüzde
imam	11	1,5
Eğitimci	3	,4
Okul müdürü	5	,7
Doktor	14	1,9
Politikacı	5	,7
Meclis Danışmanı	2	,3
Seyyar satıcı	6	,8
Mühendis	8	1,1
Çiftçi	20	2,7
Üniversite Profesörü	16	2,1
Taksi Şoförü	4	,5
Avukat	11	1,5
Emekli	32	4,3
İssiz	11	1,5
Bakkal	12	1,6
Öğretmen	67	8,9
Pesmerge	82	10,9
Memur	146	19,5
Serbest	233	31,1
Olu	56	7,5
Müteahhit	1	,1
Tüccar	5	,7
Total	750	100,0

Görüşülen öğrencilerin babalarının mesleğine bakıldığında; imam olanlar % 1,5, eğitimci olanlar % 0,4, okul müdürü olanlar % 0,7, doktor olanlar % 1,9, politikacı olanlar % 0,7, meclis danışmanı olanlar % 0,3, seyyar satıcı olanlar % 0,8, mühendis olanlar % 1,1, çiftçi olanlar % 2,7, üniversite profesörü olanlar % 2,1, taksi şoförü olanlar % 0,5, avukat olanlar % 1,5, emekli olanlar % 4,3, işsiz olanlar % 1,5, bakkal olanlar % 1,6, öğretmen olanlar % 8,9, peşmerge i olanlar % 10,9, memur olanlar % 19,5, serbest meslek olanlar % 31,1, ölmüş olanlar % 7,5, müteahhit olanlar % 0,1 ile tüccar olanlar % 0,7'dir. Bu öğrencilerin çoğunun babasının serbest meslek sahibi olduğu tablodan çıkarılmaktadır. Her ne kadar anne-baba mesleklerinde, eğitimci-öğretmen ve okul müdürü her ne aynı meslek grubuna ait olsa da farklı kategoride dağılımlarına bakılmıştır.

Tablo 16: Öğrencilerin aile ortalama aylık geliri (Dinar)

	Sayı	Yüzde
250-500	255	34,0
501-1000	100	13,3
1001-1500	209	27,9
1501 ve üzeri	98	13,1
Cevapsız	88	11,7
Total	750	100,0

Görüşülen öğrencilerin ailelerinin aylık ortalama gelirlerine (TL olarak) bakıldığında; 250-500 TL aralığında olanlar % 34,0'ı, 501-1000 TL aralığında olanlar % 13,3'ü, 1001-1500 TL aralığında olanlar % 27,9'u, 1501 TL ve üzeri olanlar ise % 13,1'i oluşturmaktadır. Bu tablodan anlaşılacağı üzere gelir aralığında yoğunlaşma sırasıyla 250-500 ile 1001-1500 TL kategorilerindedir.

Tablo 17: Öğrencilerin hane büyüklüğü

	Sayı	Yüzde
2,00	20	2,7
3,00	35	4,7
4,00	55	7,3
5,00	95	12,7
6,00	121	16,1
7- 10 arası	351	46,8
11 ve üzeri	73	9,7

Görüşülen öğrencilerin hane büyüklüğüne bakıldığında; hane büyüklüğü 2 kişi olanlar % 2,7, 3 kişi olanlar % 4,7, 4 kişi olanlar % 7,3, 5 kişi olanlar % 12,7, 6 kişi olanlar % 16,1, 7-10 kişi olanlar % 46,8, 11 ve üzeri kişiden oluşan ailelerin % 9,7 orana sahip olduğu görülmektedir. Bu tabloda ise yoğunlaşmanın 7-10 kişilik hane büyüklüğüne sahip ailelerde olduğu tablodan anlaşılmaktadır.

3.2. Öğrencilerin Üniversite Öncesi Eğitim Koşulları

Bu bölümde üniversite öncesi eğitim koşullarını ve imkanlarını betimleyen veriler ve bunlara ilişkin yorumlar bulunmaktadır.

Tablo 18: Lise mezuniyet notunuz?

	Sayı	Yüzde
60-69	122	16,3
70-79	310	41,3
80-89	201	26,8
90-100	117	15,6
Toplam	750	100,0

Görüşülen öğrencilerin lise mezuniyet notlarına bakıldığında; % 16,3'ünün notlarının 60-69, % 41,3'ünün notlarının 70-79, % 26,8'inin notlarının 80-89, % 15,6'sının ise 90-100 aralığında bir notla mezun olduğu görülmektedir. Notlarda en fazla yoğunlaşma 70-79 aralığında olup orta üstü bir başarı durumunu ortaya koyarken en az yoğunlaşma ise 90-100 aralığında olup en yüksek başarı notunu göstermektedir.

Tablo 19: Okuduğunuz lisede laboratuvar var mıydı?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Var	420	56,0	58,2
Yok	302	40,3	41,8
Toplam	722	96,3	100,0
Cevapsız	28	3,7	
	750	100,0	

Görüşülen öğrencilerin okudukları lisede laboratuvar olup olmadığına bakıldığında; % 58,2'sinin lisesinde laboratuvar olduğu, % 41,8'inin ise lisesinde laboratuvar olmadığı görülmektedir. Oranlar birbirine yakın görünse de bu öğrencilerin yarısından fazlasının okuduğu lisede laboratuvar bulunmaktadır.

Tablo 20: Okuduğunuz lisede kütüphane var mıydı?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Var	396	52,8	54,8
Yok	326	43,5	45,2
Toplam	722	96,3	100,0
Cevapsız	28	3,7	
	750	100,0	

Görüşülen öğrencilerin okudukları lisede kütüphane olup olmadığına bakıldığında ise; % 54,8'inin lisesinde kütüphane olduğu, % 45,2'sinin ise lisesinde kütüphane olmadığı tablodan çıkarılmaktadır. Okudukları lisede laboratuvarın olup olmamasındaki durum gibi kütüphanenin bulunup bulunmamasındaki oranlar da birbirine yakın görünse de laboratuvarın bulunma oranı kütüphane bulunma oranından daha fazla olduğu tablolar karşılaştırıldığında görülmektedir.

Tablo 21: Lisede özel ders aldınız mı?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	125	16,7	16,7
Hayır	624	83,2	83,3
Toplam	749	99,9	100,0
Cevapsız	1	,1	
	750	100,0	

Öğrencilerin lisede özel ders alma durumlarına bakıldığında; % 16,7'sinin lisede özel ders aldığı, % 83,3'ünün ise lisede özel ders almadığı tablodan çıkarılmaktadır. Çok yüksek bir oranın lisede özel ders almadığı görülmektedir.

Tablo 22: Lisede aldığınız özel dersler hangileriydi?

	Sayı	Yüzde
İngilizce	49	26,6
Matematik	56	30,4
Arapça	23	12,5
Kimya	30	16,3
Fizik	23	12,5
Biyoloji	3	1,6
Toplam²	184	100,0

² Bazı öğrenciler birden fazla özel aldıklarını ifade etmişlerdir.

Lisede özel ders alan öğrencilerin hangi branştan özel ders aldıklarına bakıldığında; % 26,6'sının İngilizce, % 30,4'ünün Matematik, % 12,5'inin Arapça, % 16,3'ünün Kimya, % 12,5'inin Fizik, % 1,6'sının ise Biyoloji gibi branşlardan ders aldıkları ve yoğunlaşmanın sırayla Matematik ve İngilizce branşlarında olduğu görülmektedir.

Tablo 23: Lisede ortalama ders çalışma saatiniz?

	Sayı	Yüzde
1-3 saat	214	31,5
4-7 saat	242	35,6
8-11 saat	133	19,6
12 ve üzeri	90	13,3
Toplam	679	100,0

Öğrencilerin lisede ortalama ders çalışma saatlerine bakıldığında; % 31,5'inin 1-3 saat, % 35,6'sının 4-7 saat, % 19,6'sının 8-11 saat, % 13,3'ünün ise 12 saat ve üzeri çalıştığı tablodan çıkarılmaktadır. Yoğunlaşma 4-7 saat ders çalışanlarda artsa da çalışma saatleri arttıkça oranların da düştüğü görülmektedir.

3.3. Üniversite Öğrencilerinin Eğitim Sistemine Yaklaşımları

Bu bölümde üniversite öğrencilerinin hem makro düzeyde hem de mikro düzeyde eğitim sistemine yaklaşımları ile aile sosyo-ekonomik özelliklerinin eğitim sürecindeki rolüne ilişkin tartışmalar yer almaktadır.

Tablo 24: Irak Kürdistan Bölgesel Hükümeti'nin lise eğitim politikalarını olumlu buluyorum.

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok katılıyorum	57	7,6	7,8
Katılıyorum	325	43,3	44,2
Katılmıyorum	201	26,8	27,3
Hiç Katılmıyorum	100	13,3	13,6
Fikrim yok	52	6,9	7,1
Toplam	735	98,0	100,0
Cevapsız	15	2,0	
	750	100,0	

Tablo 24'te yapılan araştırma kapsamında; Irak Kürdistan Bölgesel Hükümeti'nin liselere uyguladığı eğitim politikalarının olumlu olup olmadığına ilişkin yöneltilen önermeye, öğrencilerin %52'sinin katıldığı (7,8 çok katılıyorum ve %44,2 katılıyorum) görülürken aynı önermeye öğrencilerin %40,9'unun (%27,3 katılmıyorum ve %13,6 hiç katılmıyorum) ise katılmadığı görülmektedir. Tabloda ayrıca öğrencilerin %7,1'inin de liselere uygulanan eğitim politikalarını değerlendirme bağlamında kararsız kaldığı görülmektedir. Genel olarak tabloya bakıldığında ise öğrencilerin, her ne kadar Irak Bölgesel Hükümeti'nin liselere yönelik uyguladığı eğitim politikalarını olumlu açıdan değerlendirdiği sonucu çıksa bile aynı önermede verilen cevaplardaki %40,9'luk bir katılmama oranı ve %7,1'lik kararsız kalan öğrencilerin oranı uygulanan eğitim programlarının işlevselliği hakkında endişe uyandırmaktadır.

Tablo 25: Okuduğum bölümden memnunum.

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok katılıyorum	224	29,9	30,4
Katılıyorum	251	33,5	34,1
Katılmıyorum	107	14,3	14,5
Hiç Katılmıyorum	126	16,8	17,1
Fikrim yok	29	3,9	3,9
Toplam	737	98,3	100,0
Cevapsız	13	1,7	
	750	100,0	

Yukarıdaki Tablo 25'te; öğrencilere okuduğu bölümden memnun olup olmadığına ilişkin yöneltilen önermeye, öğrencilerin %64,5'inin olumlu yanıt verdiği (30,4 çok katılıyorum ve %34,1 katılıyorum) görülürken aynı önermeye öğrencilerin %31,6'sının olumsuz yanıt verdiği (%14,5 katılmıyorum ve %17,1 hiç katılmıyorum) görülmektedir. Ayrıca tabloda öğrencilerin %3,9'unun ise okuduğu bölümden memnun olup olmadığına ilişkin yaptıkları değerlendirmelerde kararsız kaldıkları görülmektedir. Tabloya bir bütün olarak bakıldığında, öğrencilerin %64,5 oranında okudukları bölümden memnun olduğu sonucu çıkarılmakla beraber %31,6 oranında öğrencinin de ya okudukları bölümün beklentilerini karşılayamadığından ya da puan bazında mecburen okuduklarından kaynaklanan memnuniyetsizlik durumu da sonuç olarak çıkarılabilir.

Tablo 26: Ders dışında kitap okurum

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok katılıyorum	144	19,2	20,2
Katılıyorum	340	45,3	47,6
Katılmıyorum	156	20,8	21,8
Hiç Katılmıyorum	61	8,1	8,5
Fikrim yok	13	1,7	1,8
Toplam	714	95,2	100,0
Cevapsız	36	4,8	
	750	100,0	

Yapılan araştırma kapsamında Tablo 26’da; öğrencilere ders dışında kitap okuyup okumadığına ilişkin yöneltilen önermede, öğrencilerin %67,8’inin ders dışında kitap okuduklarını belirten yanıtlar verdikleri (20,2 çok katılıyorum ve %47,6 katılıyorum) görülürken ders dışında kitap okumadığını belirten öğrencilerin ise oranının %30,3 (katılmıyorum %21,8 ve hiç katılmıyorum %8,5) olduğu görülmektedir. Ders dışında kitap okuyup okumadığında kararsız kalan öğrencilerin oranı ise %1,8 olarak tabloda verilmektedir. Tabloya gelen olarak bakıldığında her ne kadar ders dışında kitap okuyan öğrencilerin oranı okumayanların oranının iki katından fazla (%67,8) gözükse de %30,3’lük bir ders dışında okumama oranı günümüz koşullarında kitaba veya okunabilecek herhangi bir envantere ulaşılacak imkanların arttığı da düşünülürse çok yüksek bir oran olarak yorumlanabilir.

Tablo 27: Ailem bana lise sınav dönemlerinde uygun ortam hazırlıyordu

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok katılıyorum	416	55,5	56,8
Katılıyorum	201	26,8	27,4
Katılmıyorum	62	8,3	8,5
Hiç Katılmıyorum	43	5,7	5,9
Fikrim yok	11	1,5	1,5
Toplam	733	97,7	100,0
Cevapsız	17	2,3	
	750	100,0	

Tablo 27’de; lise sınav dönemlerinde ailelerinin öğrencilerin sınavlarına hazırlanması için uygun ortam oluşturup oluşturmadığına ilişkin yöneltilen önermeye, öğrencilerin %84,2’sinin olumlu yanıt verdiği (56,8 çok katılıyorum ve %27,4 katılıyorum) görülürken aynı önermeye öğrencilerin %14,4’ünün ise olumsuz yanıt verdiği (%8,5 katılmıyorum ve %5,9 hiç katılmıyorum) görülmektedir. Ayrıca tabloda öğrencilerin %1,5’inin ise ailelerinin sınav dönemlerinde kendilerine ortam hazırlayıp hazırlamadığına ilişkin değerlendirmelerinde kararsız kaldıkları görülmektedir. Dolayısıyla tablo geneline bakıldığında öğrencilerin %84,2’lik bir

oranla ailelerinin kendilerine ders çalışma ortamı hazırladığını belirtmeleri ayrıca bu durumdan memnun oldukları şeklinde de yorumlanabilir.

Tablo 28: Annem evde kitap okumaları yapar

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok katılıyorum	70	9,3	9,7
Katılıyorum	192	25,6	26,7
Katılmıyorum	242	32,3	33,7
Hiç Katılmıyorum	177	23,6	24,7
Fikrim yok	37	4,9	5,2
Toplam	718	95,7	100,0
Cevapsız	32	4,3	
	750	100,0	

Yapılan araştırma verilerine bakıldığında; öğrencilere annelerinin evde kitap okuyup okumadığına yönelik yöneltilen önerme ilgili olarak, öğrencilerin %36,4'ünün annelerinin evde kitap okumaları yaptıklarına olumlu yanıt verdiği (katılıyorum %26,7 ve çok katılıyorum %9,7) görülürken, öğrencilerin %58,4'ünün ise annelerinin evde kitap okuyup okumadığına yönelik sorulan önermeye olumsuz yanıt verdiği (katılmıyorum %33,7 ve hiç katılmıyorum %24,7) görülmektedir. Tabloda ayrıca öğrencilerin %5,2'sinin ise annelerinin evde kitap okuyup okumadığı hakkında herhangi bir bilgilerinin olmadığını ifade ederek kararsız kaldıkları görülmektedir. Araştırma kapsamında kadın ebeveynlerin evde kitap okumaları yapma oranlarının erkeklerden daha az olduğu sonucu çıkmaktadır.

Tablo 29: Babam evde kitap okumaları yapar

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok katılıyorum	170	22,7	24,5
Katılıyorum	197	26,3	28,4
Katılmıyorum	177	23,6	25,5
Hiç Katılmıyorum	120	16,0	17,3
Fikrim yok	30	4,0	4,3
Toplam	694	92,5	100,0
Cevapsız	56	7,5	
	750	100,0	

Tablo 29'daki araştırma verilerine bakıldığında; öğrencilere babalarının evde kitap okumaları yapıp yapmadığına ilişkin yöneltilen önermeye, öğrencilerin %52,9'unun babalarının evde kitap okumaları yaptığına olumlu yanıt verdiği (katılıyorum %28,4 ve çok katılıyorum %24,5) görülürken, öğrencilerin %42,8'inin ise babalarının evde kitap okumaları yapıp yapmadığına yönelik sorulan önermeye olumsuz yanıt verdiği (katılmıyorum %25,5 ve hiç katılmıyorum %17,3) görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin %4,3'ünün ise babalarının evde kitap okuyup okumadığı hakkında herhangi bir bilgilerinin olmadığını ifade ederek kararsız kaldıkları görülmektedir.

Tablo 28 ile karşılaştırıldığında öğrencilerin annelerinin evde kitap okuması yapma oranının babalarının oranından daha düşük olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu ise sonuç içinde bulunan toplumun sosyo-kültürel dinamiklerinin cinsiyetler üzerindeki etkileri bağlamında yorumlanabilir.

Tablo 30: Annem ve babam beni eğitimimi tamamlamaya teşvik ediyor

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok katılıyorum	498	66,4	68,5
Katılıyorum	121	16,1	16,6
Katılmıyorum	51	6,8	7,0
Hiç Katılmıyorum	45	6,0	6,2
Fikrim yok	12	1,6	1,7
Toplam	727	96,9	100,0
Cevapsız	23	3,1	
	750	100,0	

Tablo 30’da da görüldüğü gibi; öğrencilere, annem ve babam beni eğitimimi tamamlamaya teşvik ediyor şeklinde yöneltilen önermeye, öğrencilerin %85,1’inin olumlu yanıt verdiği (çok katılıyorum %68,5 ve katılıyorum %16,6) görülürken aynı önermeye öğrencilerin %13,2’sinin olumsuz yanıt verdiği (katılmıyorum %7,0 ve hiç katılmıyorum 6,2) görülmektedir. Yukarıda verilen tabloda ayrıca öğrencilerin %1,7’sinin ise ebeveynlerinin çocuklarının eğitimini tamamlamasına yönelik çocuklarını teşvik edip etmediğine ilişkin değerlendirmelerinde kararsız kaldıkları görülmektedir. Ebeveynlerin %85,1’lik yüksek bir oranla çocuklarını eğitimlerini tamamlamaları açısından teşvik ettikleri ve bu bağlamda da çocuklarının eğitimlerinin tamamlanmasına önem verdikleri görülmektedir.

Tablo 31: Lise döneminde sınavlarda başarısız olduğumda ailem sert tepki gösteriyordu

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok katılıyorum	109	14,5	14,9
Katılıyorum	181	24,1	24,7
Katılmıyorum	239	31,9	32,6
Hiç Katılmıyorum	187	24,9	25,5
Fikrim yok	18	2,4	2,5
Toplam	734	97,9	100,0
Cevapsız	16	2,1	
	750	100,0	

Yapılan araştırma verilerine bakıldığında; öğrencilere, lise döneminde sınavlarda başarısız olduklarında ailelerinden sert tepkiler alıp olmadıklarına ilişkin bir önerme yöneltildiğinde, önermeye öğrenciler %58,1 oranında ebeveynleri tarafından sert bir tepkiye maruz kalmadığı şeklinde yanıt verdiği (katılmıyorum %32,6 ve hiç katılmıyorum %25,5) görülürken aynı önermeye öğrencilerin %39,6'sının ise ebeveynleri tarafından sert tepkilere maruz kaldıkları yanıt verdiği (katılıyorum %24,7 ve çok katılıyorum %14,9) görülmektedir. Tablo 31'deki verilerde ayrıca öğrencilerin %2,5'inin ebeveynleri tarafından sert tepki görüp görmediklerine ilişkin düşüncelerinde kararsızlık yaşadıkları görülmektedir. Tabloya bir bütün olarak bakıldığında, her ne kadar öğrencilerin %58,1'i ebeveynlerinden sert tepki görmedikleri yönünde yanıt verseler de yaklaşık %40 oranında öğrencinin ebeveynlerinden sert tepkiler gördüklerini ifade etmeleri bölgedeki ebeveynlerin eğitimsel olarak çocuklarını terbiye etme şekillerini de açıklamaktadır.

Tablo 32: Lise döneminde sınavlarda başarısız olduğumda ailem tavsiyelerde bulunuyordu

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok katılıyorum	434	57,9	59,1
Katılıyorum	196	26,1	26,7
Katılmıyorum	54	7,2	7,4
Hiç Katılmıyorum	38	5,1	5,2
Fikrim yok	12	1,6	1,6
Toplam	734	97,9	100,0
Cevapsız	16	2,1	
	750	100,0	

Yukarıdaki Tablo 32'de; öğrencilere lise döneminde sınavlarda başarısız olduğunuzda aileniz tavsiyelerde bulunur muydu şeklinde bir önerme yöneltildiğinde, öğrencilerin %85,8'inin bu önermeye olumlu yanıt verdiği (%59,1 çok katılıyorum ve %26,7 katılıyorum) görülürken yöneltilen bu önermeye öğrencilerin %12,6'sının ise olumsuz yanıt verdiği (%7,4 katılmıyorum ve %5,2 hiç katılmıyorum) görülmektedir. Tablodaki verilerde öğrencilerin %1,6'sının da ailelerinin kendilerine tavsiyede bulup bulunmadığına yönelik herhangi bir fikirlerinin olmadığını yani kararsız kaldıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Çıkan sonuçlar çerçevesinde %85,8'lik yüksek bir oranla ebeveynlerin çocuklarına nasihat

ve tavsiyelerde buldukları görülürken Tablo 31 ile karşılaştırıldığında ebeveynlerinden gördükleri sert tepkiler arasında tavsiyelerinde bulunduğu sonucu çıkmaktadır.

Tablo 33: Ailem lisedeki eğitim durumumu öğrenmek için okula sık sık gelirdi

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok katılıyorum	304	40,5	41,1
Katılıyorum	302	40,3	40,8
Katılmıyorum	79	10,5	10,7
Hiç Katılmıyorum	46	6,1	6,2
Fikrim yok	9	1,2	1,2
Toplam	740	98,7	100,0
Cevapsız	10	1,3	
	750	100,0	

Tablo 33'te; öğrencilere aileniz lisedeki eğitim durumunuzu öğrenmek için okula sık sık gelir miydi şeklinde yöneltilen önermeye, öğrencilerin %81,9'luk bir oranla olumlu yanıt verdiği (çok katılıyorum %41,1 ve katılıyorum %40,8) görülürken, aynı önermeye öğrencilerin %16,9'unun ebeveynlerinin bu duruma olumsuz yanıt verdiği (katılmıyorum %10,7 ve hiç katılmıyorum %6,2) görülmektedir. Ayrıca tabloda öğrencilerin %1,2'sinin ise eğitim durumunu öğrenmek için ailesi tarafından sık sık okul gelip gelmediğine dair herhangi bir bilgiye sahip olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin %81,9'luk bir oranla ebeveynlerinin sıklıkla okullarından eğitim durumlarıyla ilgili bilgiler almasının farkında olmaları ailelerinin çocuklarının eğitiminden kayıtsız kalmadığı şeklinde yorumlanabilir. Diğer taraftan ise öğrencilerinde bu durumun farkında olmaları eğitim ile ilgili ebeveynlerin bilgi toplamasının spontane bir davranış olmadığı sonucunu da çıkarmaktadır.

Tablo 34: Ailem lise eğitimim döneminde cep telefonu, facebook kullanımımı ve TV izlememi takip ederdi

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok katılıyorum	133	17,7	18,0
Katılıyorum	176	23,5	23,8
Katılmıyorum	244	32,5	33,0
Hiç Katılmıyorum	161	21,5	21,8
Fikrim yok	25	3,3	3,4
Toplam	739	98,5	100,0
Cevapsız	11	1,5	
	750	100,0	

Yukarıdaki Tablo 34’te; öğrencilere ebeveynleriniz lise eğitimi döneminizde cep telefonu kullanımınızı, facebook kullanımınızı ve TV izlemenizi kontrol eder miydi şeklinde yöneltilen önermeye, öğrencilerin %54,8’inin bu önermeye olumsuz yanıt verdiği (katılmıyorum %33,0 ve hiç katılmıyorum 21,8) görülürken aynı önermeye öğrencilerin %41,8’inin ise ebeveynlerinin kontrol ettiğini onaylayan yanıt verdiği (katılıyorum %23,8 ve çok katılıyorum %18,0) görülmektedir. Ortaya çıkan tabloda öğrencilerin %3,4’ünün ise ebeveynlerinin bu konuyla ilgili her hangi bir kontrolün farkında olmadıklarını yani kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Yapılan araştırmanın verileri incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarının cep telefonu ve sanal medya kullanımına %54,8’lik bir oranla karışmadıkları görülmektedir. Bunun nedenleri arasında ise oluşan dünya kültürünün tüm toplumsal kademelere sirayet edip kendini toplumlarda var etmesi olarak yorumlanabilir.

3.4. Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarı ve Tercihlerinde Aile Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Rolü

Bu bölümde üniversite öğrencilerinin akademik başarı ile akademik yönelimlerinde aile sosyo-ekonomik özelliklerinin rolünü sorgulayan çapraz tablolar bulunmaktadır.

Tablo 35: Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin fakülte ve cinsiyete göre dağılımı

Fakülteler		Öğrencinin Cinsiyeti		Toplam
		Erkek	Kadın	
Mühendislik	Sayı	48	32	80
	Satır Yüzde	60,0	40,0	100,0
Ziraat	Sayı	32	73	105
	Satır Yüzde	30,5	69,5	100,0
Edebiyat	Sayı	26	17	43
	Satır Yüzde	60,5	39,5	100,0
Eğitim	Sayı	53	67	120
	Satır Yüzde	44,2	55,8	100,0
Fen	Sayı	22	53	75
	Satır Yüzde	29,3	70,7	100,0
Hukuk	Sayı	26	32	58
	Satır Yüzde	44,8	55,2	100,0
Temel Eğitim	Sayı	27	47	74
	Satır Yüzde	36,5	63,5	100,0
İİBF	Sayı	65	28	93
	Satır Yüzde	69,9	30,1	100,0
Güzel Sanatlar	Sayı	11	7	18
	Satır Yüzde	61,1	38,9	100,0
İlahiyat	Sayı	27	30	57
	Satır Yüzde	47,4	52,6	100,0
Dil	Sayı	13	14	27
	Satır Yüzde	48,1	51,9	100,0
Toplam	Sayı	350	400	750
	Satır Yüzde	46,7	53,3	100,0

Tabloda fakülteye göre cinsiyet dağılımına bakıldığında; erkek öğrenci oranının en fazla olduğu fakülte % 69,9 ile İİBF’inde olduğu görülmektedir. Diğer taraftan kadın öğrenci oranının en fazla olduğu fakülte ise %70,7 ile Fen

Fakültesi'dir. Aynı zamanda Fen fakültesinde okuyan erkek öğrencilerin oranı %29,3 ve İİBF'de okuyan kadın öğrencilerin oranı diğer fakülteler ile karşılaştırıldığında en düşük oranlara sahip oldukları görülmektedir. Kadın ve erkek öğrencilerin oranlarının birbirlerine en yakın olduğu fakülte ise (Erkek; %48,1 Kadın; 51,9) Dil fakültesidir. Sonuç olarak fakültelerde okuyan erkek öğrencilerin genel oranı %46,7 iken kadın öğrencilerin oranı ise %53,3 olarak görülmektedir. Yapılan araştırmada fakültelerde kadın öğrenci oranının erkek öğrenci oranından fazla olmasının başlıca nedeni; erkek öğrencilerin okul bitmeden iş hayatına atılmaları ve yapılan merkezi sınav sonucunda kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla başarılı olmaları olarak yorumlanabilir.

Tablo 36: Araştırmaya katılan öğrencilerin lise mezuniyet notlarının cinsiyete göre dağılımı

Lise Mezuniyet Notu		Öğrencinin Cinsiyeti		Toplam
		Erkek	Kadın	
60-69	Sayı	45	77	122
	Satır Yüzde	36,9	63,1	100,0
70-79	Sayı	142	168	310
	Satır Yüzde	45,8	54,2	100,0
80-89	Sayı	93	108	201
	Satır Yüzde	46,3	53,7	100,0
90-100	Sayı	70	47	117
	Satır Yüzde	59,8	40,2	100,0
Toplam	Sayı	350	400	750
	Satır Yüzde	46,7	53,3	100,0

Yukarıdaki tabloda öğrencilerin cinsiyet temelinde liselerden mezuniyet notlarına bakıldığında; 90-100 ortalama ile mezun olan erkek öğrenci oranı en fazla iken aynı ortalama da kadın öğrencilerin en düşük oranı görünmektedir. Kadın-Erkek not ortalamalarının oranlarının birbirlerine en yakın olduğu ortalama aralıkları ise 70-79 (Erkek; %45,8 Kadın; %54,2) ve 80-89'da (Erkek; 46,3 Kadın; 53,7) görülmektedir. Ayrıca erkek ve kadın öğrencilerin not ortalamaları arasındaki en büyük fark ise 60-69 not aralığında (Erkek; %36,9 Kadın; %63,1) görülmektedir. Sonuç olarak, tabloya genel bakıldığında düşük not aralığından yani 60-69 not ortalamasından yüksek not ortalamasına 90-100 aralığına doğru erkek öğrencilerin

ortalamalarında bir artış söz konusu iken kadın öğrencilerin not ortalamalarında ise tam tersine bir azalma görülmektedir.

Tablo 37: Anne mesleğine göre öğrencilerin fakültelere dağılımı

Fakülte		Anne Mesleğiniz									Toplam
		Ev hanımı	Memur	Öğretmen	Okul müdürü	Peşmerge	Avukat	Mühendis	Doktor	Ölü	
Mühendislik	Sayı	48	10	15	3	0	0	3	1	0	80
	Satır Yüzde	60,0	12,5	18,8	3,8	,0	,0	3,8	1,3	,0	100,0
Ziraat	Sayı	69	9	21	1	0	0	0	0	5	105
	Satır Yüzde	65,7	8,6	20,0	1,0	,0	,0	,0	,0	4,8	100,0
Edebiyat	Sayı	36	4	1	0	0	0	0	0	2	43
	Satır Yüzde	83,7	9,3	2,3	,0	,0	,0	,0	,0	4,7	100,0
Eğitim	Sayı	101	6	9	0	0	0	0	0	4	120
	Satır Yüzde	84,2	5,0	7,5	,0	,0	,0	,0	,0	3,3	100,0
Fen	Sayı	64	2	7	0	0	0	0	0	2	75
	Satır Yüzde	85,3	2,7	9,3	,0	,0	,0	,0	,0	2,7	100,0
Hukuk	Sayı	46	4	2	0	0	2	0	2	2	58
	Satır Yüzde	79,3	6,9	3,4	,0	,0	3,4	,0	3,4	3,4	100,0
Temel Eğitim	Sayı	65	4	5	0	0	0	0	0	0	74
	Satır Yüzde	87,8	5,4	6,8	,0	,0	,0	,0	,0	,0	100,0
IIBF	Sayı	72	6	8	0	1	1	0	0	4	92
	Satır Yüzde	78,3	6,5	8,7	,0	1,1	1,1	,0	,0	4,3	100,0
Güzel Sanatlar	Sayı	15	1	0	0	0	0	0	0	2	18
	Satır Yüzde	83,3	5,6	,0	,0	,0	,0	,0	,0	11,1	100,0
İlahiyat	Sayı	51	2	2	0	0	0	0	0	2	57
	Satır Yüzde	89,5	3,5	3,5	,0	,0	,0	,0	,0	3,5	100,0
Dil	Sayı	22	2	1	1	0	0	0	0	1	27
	Satır Yüzde	81,5	7,4	3,7	3,7	,0	,0	,0	,0	3,7	100,0
Toplam	Sayı	589	50	71	5	1	3	3	3	24	749
	Satır Yüzde	78,6	6,7	9,5	,7	,1	,4	,4	,4	3,2	100,0

Öğrencilerin okudukları fakülteler ve annelerinin mesleklerine bakıldığında; en yüksek oran bakımından ilahiyat fakültesinde okuyan öğrencilerin %89,5'inin annesi ev hanımıdır. Diğer taraftan annesinin ev hanımı oranının en az olduğu (%60) fakülte ise Mühendislik fakültesidir. Ayrıca ziraat fakültesinde okuyan öğrencilerin % 20'sinin annesi öğretmenlik yaparken, güzel sanatlar fakültesinde annesi öğretmenlik yapan öğrenci bulunmamaktadır. Annesi mühendis olan öğrencilerin hepsinin Mühendislik fakültesinde okudukları görülmektedir. Annesi vefat eden öğrencilere bakıldığında ise en yüksek oran %11,1 ile Güzel Sanatlar fakültesinde görülmektedir. Ortaya çıkan en yüksek oranın Güzel Sanatlar fakültesinde olmasının başlıca nedeni öğrencilerin bu fakülte'deki tiyatro bölümünü tercih etmeleridir.

Tablo 38: Aylık gelire göre lisede özel ders alma durumu?

Ailenin Aylık Geliri (Dinar)		Lise Döneminde Düzenli Ders Çalışma Programı var mıydı?		Toplam
		Evet	Hayır	
250-500	Sayı	197	58	255
	Satır Yüzde	77,3	22,7	100,0
501-1000	Sayı	73	27	98
	Satır Yüzde	73,5	26,5	100,0
1001-1500	Sayı	156	53	209
	Satır Yüzde	74,6	25,4	100,0
1500 ve Üzeri	Sayı	72	26	98
	Satır Yüzde	73,5	26,5	100,0
Cevap Yok	Sayı	65	23	88
	Satır Yüzde	74,7	25,3	100,0
Toplam	Sayı	563	187	750
	Satır Yüzde	75,2	24,8	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin lise döneminde düzenli ders çalışma programlarının olup olmadığına aile gelirlerine göre bakıldığında; En yüksek oran olarak 250-500 (Dinar) geliri olan ailelerde düzenli ders çalışma programı olan öğrencilerin oranı %77,3 olarak görülmektedir. Ortalama aylık gelirleri 501-1000 ile 1500 ve Üzeri (Dinar) olan ailelere mensup olan öğrencilerin düzenli ders çalışma programı oranları aynıdır.

Tablo 39: Öğrencinin aile ekonomik durumuna göre lisede aldığı özel ders türü

Ailenizin Aylık Geliri (Dinar)		Lisede Aldığınız Özel Dersler					Toplam
		İngilizce	Matematik	Arapça	Kimya	Fizik	
250-500	Sayı	16	5	1	1	0	23
	Satır Yüzde	69,6	21,7	4,3	4,3	,0	100,0
501-1000	Sayı	7	5	0	0	0	12
	Satır Yüzde	58,3	41,7	,0	,0	,0	100,0
1001-1500	Sayı	9	11	2	3	2	27
	Satır Yüzde	33,3	40,7	7,4	11,1	7,4	100,0
1500 ve Üzeri	Sayı	12	13	2	0	0	27
	Satır Yüzde	44,4	48,1	7,4	,0	,0	100,0
Cevap yok	Sayı	5	3	1	1	1	11
	Satır Yüzde	45,5	27,3	9,1	9,1	9,1	100,0
Toplam	Sayı	49	37	6	5	3	100
	Satır Yüzde	49,0	37,0	6,0	5,0	3,0	100,0

Tabloda öğrencilerin lisede aldıkları özel dersler ile ailelerinin aylık gelirleri arasındaki ilişkiye bakıldığında; aile aylık gelirleri en düşük olmasına rağmen 250-500 (Dinar) İngilizce dersinde en yüksek oran %69,6 olarak gelir durumu düşük ailelerde görülmektedir. Diğer taraftan aile geliri 1001-1500 olanların ise İngilizce

dersini diğer aile tiplerine göre daha az aldıkları görülmektedir. Aile aylık gelirlerine bakıldığında Matematik dersini %48,1 oran ile en yüksek gelirine (1500 ve Üzeri Dinar) sahip ailelerin çocukları almıştır. Fizik ve Kimya derslerine bakıldığında ise; 1001-1500 (Dinar) aylık geliri olan ailelerin çocuklarının yoğunlukta aldığı dersler olarak görülmektedir. Son olarak Arapça dersini öğrencilerin ailelerinin aylık ortalama gelirleri 1001 ve 1500 Üzeri olarak aynı oranda %7,4 olarak görülmektedir. Ortalama aylık geliri düşük olan ailelerin çocuklarının yabancı dil öğrenmeleri maddi durumu daha iyi olan aile tiplerine oranla daha kötüdür bu yüzden de özel derslere ağırlık verilmiştir. Diğer taraftan aile ekonomik durumu iyi olan öğrenciler ise daha yoğun bir şekilde Matematik dersini özel olarak almaktadır. Araştırma sonuçları gösteriyor ki; anketin yapıldığı bölgedeki öğrencilerin İngilizce ve Matematik derslerinde yeterince başarılı olmadığı görülmektedir.

Tablo 40: Öğrencinin aile ekonomik durumuna göre fakülte tercihi

Aile Ortalama Geliri		Fakülte											Toplam
		Mühendislik	Ziraat	Edebiyat	Eğitim	Fen	Hukuk	Temel Eğitim	IIBF	Güzel Sanatlar	İlahiyat	Dil	
250-500	Sayı	14	30	16	56	17	21	28	32	7	24	10	255
	Satır %	5,5	11,8	6,3	22,0	6,7	8,2	11,0	12,5	2,7	9,4	3,9	100,0
501-1000	Sayı	7	17	10	9	12	3	14	18	1	8	1	100
	Satır %	7,0	17,0	10,0	9,0	12,0	3,0	14,0	18,0	1,0	8,0	1,0	100,0
1001-1500	Sayı	29	23	12	30	23	15	19	29	8	14	7	209
	Satır %	13,9	11,0	5,7	14,4	11,0	7,2	9,1	13,9	3,8	6,7	3,3	100,0
1500 ve Üzeri	Sayı	22	20	2	8	12	14	2	11	1	2	4	98
	Satır %	22,4	20,4	2,0	8,2	12,2	14,3	2,0	11,2	1,0	2,0	4,1	100,0
Cevap Yok	Sayı	8	15	3	17	11	5	11	3	1	9	5	88
	Satır %	9,1	17,0	3,4	19,3	12,5	5,7	12,5	3,4	1,1	10,2	5,7	100,0
Toplam	Sayı	80	105	43	120	75	58	74	93	18	57	27	750
	Satır %	10,7	14,0	5,7	16,0	10,0	7,7	9,9	12,4	2,4	7,6	3,6	100,0

Öğrencilerin aile ortalama aylık gelirleri ile okudukları fakülterlere bakıldığında; aile aylık ortalama geliri iyi olan (1500 ve Üzeri Dinar) öğrencilerin çoğunlukla Mühendislik (%22,4), Ziraat (%20,4), Hukuk (%14,3) ve Dil (%4,1) fakültelerinde okudukları görülmektedir. Diğer taraftan aile aylık ortalama geliri kötü olan (250-500 Dinar) öğrencilerin ise; daha çok Eğitim (%22) ve İlahiyat (%9,4) fakültelerinde okudukları görülmektedir. Ayrıca aile aylık ortalama geliri orta düzeyde olan (501-1000) öğrencilerinde genellikle Edebiyat (%10), Temel Eğitim (%14) ve İİBF (%18) fakültelerinde okudukları görülmektedir. Sonuç olarak; aile ortalama aylık gelirleri yüksek olan ailelerin çocuklarının Mühendislik, Ziraat ve Hukuk fakültelerde okudukları görülürken, aile aylık ortalama geliri düşük olan ailelerin çocuklarının ise daha çok Eğitim ve İlahiyat fakültelerinde okudukları görülmektedir.

Tablo 41: Aile ekonomik durumuna göre özel ders alma durumu

Ailenin Aylık Geliri		Lisede Özel Ders Aldınız mi?		Toplam
		Evet	Hayır	
250-500	Sayı	30	225	255
	Satır Yüzde	11,8	88,2	100,0
501-1000	Sayı	16	83	99
	Satır Yüzde	16,2	83,8	100,0
1001-1500	Sayı	32	177	209
	Satır Yüzde	15,3	84,7	100,0
1500 ve Üzeri	Sayı	31	67	98
	Satır Yüzde	31,6	68,4	100,0
Cevap Yok	Sayı	16	72	88
	Satır Yüzde	18,2	81,8	100,0
Toplam	Sayı	125	624	749
	Satır Yüzde	16,7	83,3	100,0

Aile aylık gelirinin oranı düşük(250-500 Dinar) olan öğrencilerden özel ders alanların oranı %11,8 iken. Aile aylık geliri yüksek (1500 Dinar ve üzeri) olan öğrencilerden, özel ders alanların oranı %31,6'dır. Hiç özel ders almayan aylık aile geliri düşük olan öğrencilerin oranı %88,2 iken , aynı durum yüksek gelirli öğrencilerdeki oranı % 68,4 olduğu görülmüştür. Sonuç olarak ailelerin geliri arttıkça çocuklarının özel ders alma oranı da artıyor. Aksi durumda aylık ortalama gelir azaldıkça çocuklarının özel ders alma oranı da azaldığı görülmüştür.

Tablo 42: Öğrencinin aile ekonomik durumu ile lise başarı durumu

Aile Aylık Ortalama Geliri		Lise Mezuniyet Notunu				Toplam
		60-69	70-79	80-89	90-100	
250-500	Sayı	44	110	70	31	255
	Satır Yüzde	17,3	43,1	27,5	12,2	100,0
501-1000	Sayı	19	52	19	10	100
	Satır Yüzde	19,0	52,0	19,0	10,0	100,0
1001-1500	Sayı	27	80	65	37	209
	Satır Yüzde	12,9	38,3	31,1	17,7	100,0
1500 ve Üzeri	Sayı	10	32	29	27	98
	Satır Yüzde	10,2	32,7	29,6	27,6	100,0
Cevap Yok	Sayı	22	36	18	12	88
	Satır Yüzde	25,0	40,9	20,5	13,6	100,0
Toplam	Sayı	122	310	201	117	750
	Satır Yüzde	16,3	41,3	26,8	15,6	100,0

Aile aylık ortalama geliri en düşük (250500 Dinar) olan ailelerin çocukları, en yüksek (6069) Not oranı %19.0 iken, aylık ortalama geliri yüksek olan (1500 Dinar ve üzeri) ailelerin çocuklarında ise en yüksek (90100) not alanların oranı % 27,6 görülmektedir. Sonuç olarak Öğrencilerin aile aylık ortalama gelirleri ile aldıkları

notlar arasında doğru orantı vardır. Yüksek geliri olan öğrencilerin lise mezuniyet not ortalaması, düşük gelirli öğrencilerin not ortalamasından daha yüksektir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Ailelerin sahip oldukları ekonomik ve sosyal özellikler bir bütün olarak bireylerin eğitim sürecinde kullanabilecekleri finansal kaynakları, buna bağlı olarak sağlanacak ek materyalleri, anne ve babanın okul hayatına ilgi ve desteğini etkilemektedir. Başka bir ifade ile söz konusu faktörler gerek öğrencilerin akademik başarıları, gerekse de üniversite sonrasında elde edilecek kazançlar açısından önemlidir.

Anne-babanın mesleğinin toplum içindeki saygınlığı ve sağladığı gelir düzeyi de öğrencinin gelişimini ve başarısını etkilemektedir. Mesleğin sağladığı gelir düzeyi, statü ve saygınlık derecesi ailenin tüm fertleri gibi, çocukların da durumunu etkilemektedir. Günümüz toplumlarında, yükseköğretim görmeyi gerektiren ya da çok kazanç sağlayan meslekler, diğer meslekler arasında daha çok itibar ve ilgi görmektedir. Özellikle baba mesleği ile çocuğun başarısı ve yönelimleri arasında yakın ilişki olduğunu ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır. Anne-babanın eğitim düzeyi ile öğrencinin gelişimi ve başarısı arasında çok yakın bir ilişki vardır. Tahsilli anne-babaların, çocuklarındaki başarı güdüsünü harekete geçirmekte daha üstün oldukları görülmektedir. Nitekim yapılan araştırmalar başarılı öğrencilerin anne-babaların öğretim düzeylerinin, başarısız öğrencilerin anne-babalarının öğretim düzeyinden yüksek olduğunu göstermektedir. (Elmacıoğlu, 1998).

Yaşam kalitesinin en temel unsuru, şüphesiz sosyo-ekonomik düzeydir. Sosyo ekonomik statü; ailelerin ihtiyaçlarını karşılama düzeylerini belirlemenin yanı sıra sağlık, eğitim, sosyal etkileşim, konut, serbest zaman ve genel yaşam tarzı koşulları ile de doğrudan ilgilidir. Özellikle düşük gelirli ailelerde, gelir düzeyi; objektif yaşam göstergeleri açısından, gecekondulu tipi evlerde sağlıksız koşullarda yaşamaları, kirada oturmaları, insan yaşamı için önemli bazı kolaylıkların ve eşyalarının olmayışı, sosyal güvencelerinin bulunmaması, herhangi bir gayrimenkul veya menkul değere sahip olmamaları, subjektif yaşam göstergeleri açısından ise, yaşamlarından memnun olmamaları, içinde buldukları koşullardan kaynaklı mutsuzlukların olması gibi koşulların ortaya çıkmasında etkili olmaktadır (Jones ve Riseborough, 2002).

Irak Kürdistan Bölgesi'nde bulunan Salahaddin Üniversitesi öğrencilerinin akademik başarı ve yönelimlerinin aile-sosyo-ekonomik özellikleri ile ilintisini ortaya koyan bu çalışmanın genel sonuçlarını şu şekilde ifade etmek mümkündür:

- Çocukların eğitim ve öğretimi üzerinde ailenin (anne ve baba) sosyo-ekonomik özelliklerinin belirleyici bir etkisinin olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile bu araştırmada açık bir şekilde görünen şu ki sosyo-ekonomik bakımından güçlü ailelerin çocuklarının üniversiteye giriş ve tercih oranları yüksek olurken, bunun tam tersi sosyo-ekonomik bakımından zayıf ailelerin çocuklarının üniversiteye giriş ve tercihleri de zayıf olduğudur.
- Irak Kürdistan Bölgesi'nde üniversite tercihlerinde ve üniversitenin öğrenci profilinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha ağırlıklı bir yer tuttuğu görülmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri, erkek öğrencilerin çoğunlukla peşmerge olmaları, ticarete atılmaları, başarısız olan erkeklerin aileri tarafından okuldan alınmaları gösterilebilir.
- Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin % 9'unun evli, % 5'inin nişanlı olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencilerinde görece yüksek olana evlilik oranının eğitim üzerindeki etkisinin ayrıca sorgulanması gerekmektedir.
- Üniversite öğrencilerinin büyük bir kısmı (% 56) şehir merkezlerinde dünyaya gelmişken, %17'lik bir oranın ise doğum yeri köy olarak görülmektedir.
- Üniversite öğrencilerinin anne mesleklerine bakıldığında %78,5'inin ev kadını olduğu görülmektedir. Bu kadınların yaklaşık yarısı okuma-yazma bilmemektedir. Baba eğitim durumunun da benzer özelliklere sahip olması ve baba mesleğinin düşük bir gelir grubunda yoğunlaşması ön plana çıkmaktadır. Öğrencilerin başarı ve akademik yönelimleri üzerinden bakıldığında söz konusu tablonun olumsuz etkilerinden söz etmek mümkündür.

- Üniversite öğrencilerinin ailelerinin aylık gelirlerine bakıldığında yaklaşık yüzde 34'ünden fazlasının aylık gelirlerinin 250-520 Dinar arasında olduğu görülmektedir. Anne ve babalar bu yüzden çocuklarının kültürel sermaye edinmelerine yardım edememektedirler.
- Irak Kürdistan Bölgesi'nde bulunan Kürt ailelerinin genel olarak geniş ve kalabalık aileler olduğu söylenebilir. Bu araştırmanın sonuçlarından biri de üniversite okuyan öğrencilerin ailelerinin % 47'sinin 7-10 kişiden oluştuğudur. Hane genişliği öğrencilerin akademik başarı ve yönelimlerinde dezavantajlı bir durum yaratmaktadır.
- Öğrencilerin başarılarında ev ve okuldaki fiziki koşulların etkisinden söz etmek gerekirse, araştırmamızda öğrenciler okullardaki kütüphane, laboratuvar (biyoloji, fizik, kimya gibi alanlarda) eksikliğinin (% 42) altını çizmişlerdir.
- Lise eğitiminin yetersizliğinden ya da öğrencinin lisedeki eğitimden yeterli düzeyde verim alamaması öğrencilerin bir kısmını özel derslere yönlendirmiştir. Özel dersler alan öğrencilerin çok büyük bir kısmı takviye anlamında İngilizce ve Mantık derslerini tercih etmektedir.
- Kız öğrenciler çoğunlukla Ziraat, Eğitim, Fen, Hukuk, Temel Eğitim ve Dil bölümlerini tercih ederken, erkek öğrenciler ise Mühendislik ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerini tercih ediyor.
- Aylık geliri 1500 dinardan fazla olan ailelerin çocukları çoğunlukla mühendislik fakültelerini tercih ederken, güzel sanatları tercih edenlerin oranı %0,01. Bu oranlar da bize gösteriyor ki sosyo ekonomik durumu iyi olanlar güzel sanatlar fakültesini tercih etmiyor. Aylık geliri 1500 dinardan fazla olanların %76,5 12. Sınıfta 80-100 not aralığında başarı gösteriyor. Aylık

geliri 250-500 dinar arasında olanların %43 12. Sınıfta 70-79 not aralığında başarı sağlaya biliyor.

- Öğrencilerin % 50'ye yakını IKBY'nin eğitim politikalarının revize edilmesi gerektiğini düşünüyor. Bunun yanında öğrencilerin % 31,6'sı okuduğu bölümden memnun olmadığını, % 30,3'ü ders dışında kitap okumadığını, % 58,4'ü annesinin kitap okumadığını, % 42,8'i babasının evde kitap okumadığını, % 58,1'i lise döneminde ebeveynlerin ders için gerekli müdahaleleri yapmadığını ifade etmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, A. (1990). Türk Aile Yapısı ve Kızılcahamam Aile Yapısı Üzerine Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Acemoğlu, D.,Pischke, J. S. (2001). Changes in theWageStructure, FamilyIncome, andChildren's Education, European Economic Review, Vol 45, 890-904.

Akar, H. (2010). Challengesfor Schools in Communities with Internal Migration Flows: Evidence from Turkey, International Journal of Educational Development, Vol 30, 263–276.

Aktay Y. (2007). Pierre Bourdieu ve Bir Maxwell Cini Olarak Okul. Ocak ve Zanaat, Pierre Bourdieu Derlemesi, Çeğin G., Göker E., Arlı A., Tatlıcan Ü. (Derleyenler), İstanbul: İletişim Yayınları.

Arat,(1995).İlköğretim kurumlarında. Rehberliğin yeri ve önemi. <https://www.frntr.com/ders-notlari-odev-istekleri/3664015-ilkogretimin-onemi.html>

Baker, D. P.,Goesling, B., Letendre, G. K. (2002). SocioeconomicStatus, School Quality, and National Economic Development: A Cross-National Analysis of the “Heyneman- Loxley Effect” on Mathematics and Science Achievement, Comparative Education Review,

Becker, G. S.,Tomes, N. (1994). Human Capitalandthe Rise and Fall of Families , Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education, G. S. Becker (Editor), The University of Chicago Press, 257-298.

Blackledge, D.,Hunt, B. (1989). Sociological Interpretations of Education, London:Routledge.

Blau, P. M., O. D. Duncan. (1967). The American Occupational Structure, New York: Wiley.

Büyükkaragöz, S. S., Muşta, C. M., Yılmaz, H., Pilten, Ö. (1998), Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Konya: Mikro Basım Yayım Dağıtım.

Bölükbaş, Haluk (1989). “Yükseköğretimde Program Seçimini Etkileyen Faktörler”, Yayınlanmamış Yüksek.Lisans Tezi, Samsun.

Canan, İ. (2009). Aile İçi Eğitim, İstanbul: Gül Yurdu Yayınları.

Çelikkaya, H. (1996). Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi, 2.Basım, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Cengiz G., Titrek, O., Akgün Ö. E. (2007). Öğrencilerin Ortaöğretim Kurumu Tercihinde Okullarla İlgili Faktörlerin Etkisi, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 4(1), 1-22.

Children's Education, European Economic Review, Vol 45, 890-904.

Chiu, M. M.,Xihua, Z. (2008). Family and Motivation Effects on Mathematics achievement: Analyses of Students in 41 Countries, Learning and Instruction, Vol 18, 321-336.

Çiftçi, C., Çağlar, Ç. (2014). Ailelerin Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi: Fakirlik Kader Midir?, International Journal of Human Sciences, Vol 11(2), 155-175.

Durkheim, E. (2006). Sosyoloji Dersleri, İstanbul: İletişim Yayınları.

Dinçer, M. (1996). Çocuğun Okul Başarısında Ailenin Rolü. Eğitim Dergisi

Edgell, S. (1998). Sınıf, D. Özyiğit(Çeviren), Ankara: Dost Yayınları.

Education in İraqi Kurdistan .<http://www.hevgirtin.net/seminar/1.2010/9--2010/sefin-deze.28.9.2010.htm>

Eğitim-Bir-Sen .(2010). Stratejik Araştırmalar Merkezi, Erişim Tarihi: 13 .10.2016.

Erişim: <http://www.turkiyeeğitim.com/ogrencilerin-meslek-secimini-etkileyen-faktorleri-arastirdik-30113h.htm>

Elmacıoğlu,(1998) Tuncer, “Başarıda Aile Faktörü”, Hayat Yayınları, İstanbul, 1998.

Esmer, Yılmaz (1979). “Üniversiteye Giriş Sınavları ve Üniversite Öğrencilerinin Başarı Durumu: Bir Yöntem Sorunu”, Boğaziçi Üniversitesi Dergisi, 7: 1-13.

Engin-Demir, C. (2009). Factors Influencing the Academic Achievement of the Turkish Urban Poor, International Journal of Educational Development, Vol 29, 17-29.

Erden, M. (2007). Eğitim Bilimine Giriş, Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Erdoğmuş, Z. (1976). Sosyalizasyon, Sosyoloji, Ankara:Yaykur, Yayınları, 102-114.

Fichter, J. (2001). Sosyoloji Nedir?, N. Çelebi (Çeviren), Ankara: Atila Kitabevi.

Funkhouser, J.E.,Gonzales, M.R. (1997). Family Involvement in Children's Education: Successful Local Approaches. An Idea Book. Office of Education Research and Improvement, U.S. Dept. of Education. Erişim: <http://www.ed.gov/pubs/FamInvolve/index.html>.

Georges ve arkadaşları(2016). Strategic Priorities for Improving Access to Quality Education in the Kurdistan Region—Iraq . RAND Education, ISBN: 978-0-8330-8410-1

Gladwell, M. (2009). *Çizginin Dışındakiler, Bazı İnsanlar Neden Daha Başarılı Olur?*, A. Özer (Çeviren), İstanbul: Mediacat Yayıncılık.

Gökçe, B. (1990). *Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme*, Aile Yazıları I, B. Dikeçligil ve A.Çiğdem (Derleyen) Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Bilim Serisi No: 5/1, 205-223.

Hurn, J. C. (1985). *The Limits and Possibilities of Schooling, An Introduction to the Sociology of Education*, Boston: Allyn and Bacon.

Harb, I. (2009). *Higher Education and the future of Iraq*. The United States Institute of Peace, in Special Report No195. 123456789/15128.No title.(n.d.).

Iraq Education, 2014. <http://www.irfad.org/iraq-education>

Joeger, M.M. (2009). *Equal Access but Unequal Outcomes: Cultural Capital and Educational Choice in a Meritocratic Society*, Social Forces. Vol.87 (4), 1943-1973.

Jones, A., & Riseborough, M. (2002). *Comparing quality of life research-International lessons*. Center of Urban & Regional Studies, School of Public Policy, University of Birmingham. UK.

Jong-Wha, L., Barro, R. J. (2001). *Schooling Quality In A Cross-Section Of Countries*, *Economica*, Vol 68(271), 465-488.

Jukil, A.M. 2009. *The policy of education alsystem in Iraq-Kurdistan*. URL: <http://hetawikurdistan.it/english/46-admin/1405-the-policy-of-educational-system-in-iraqi-kurdistan.html> .Accessed: 28 Sep 2013.

Kalaycıoğlu, S., Çelik, K., Çelen, Ü., Türkyılmaz, S. (2010). *Temsili Bir Örnekleme Sosyo-Ekonomik Statü (SES) Ölçüm Aracı Geliştirilmesi: Ankara Kent Merkezi Örneği*, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1 , 183-220.

Kır, İ. (2010). Eğitim Toplumsal Temelleri, Eğitim Bilimine Giriş, F. Töremen (Editör), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10 Sayı:36, 381-404.

Korkmaz, M. (2013). İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Bu Okulu Tercih Süreçleri, ERUIFD Sayı: 16, 7-40.

Köse, M. R. (1990). Aile ve Okulun Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkileri: Kuramsal ve Ampirik Gelişmeler. Eğitim ve Bilim, Cilt 14, Sayı 76, 57- 65.

Kurdistan Board of Investment 2013d. Trade and Industry. URL: http://www.kurdistaninvestment.org/trade_industry.html .Accessed: 28 Sep 2013.

Lewis, A. (1992). Helping Young Urban Parents Educate Themselves and Their Children (ERIC/ CUE Digest, Number 85), (Education Resources Information Center [ERIC] Document No. ED334808).

McEwan, P. J. (2003). Peer Effects on Student Achievement: Evidence from Chile, Economics of Education Review, Vol 22. 131–141.

OECD.(2014). PISA 2012 Results In Focus: What 15-Year-Olds Know and What They Can do With What They Know, <https://www.oecd.org>

Ominde, S. H. (1964). *Kenya Education Commission Report*. Republic of Kenya. Nairobi: Government Printers. Richard, C. and Robert, C. (1990). *Readings for Introductory Psychology*. New York: Harcourt, Brace & World, I

Oecd. (2013). The State of Higher Education. *The OECD Higher Education Programme*, (June), 1–5.

Öztürk, B. (1999). Öğrenme ve Öğretmede Dikkat. Milli Eğitim Dergisi, 144.

Parcel, T.L.,Dufur M. J. (2001). Capital at Home and at School: Effects on Student Achievement, Social Forces, Vol 79 (3), 881-911.

Pinkerton, K,D. (1994). *Using Brain-Based Learning Techniques in High School*.

Shittu, (2004). Organizational Cultureand Leadership (2ed.), San Francisco, CA:Jossey-Bass.

Sarwar,(2014). Educational problem, Pay Institute for Education and Development, Erbil.2014

Serter, Nur (1997). “Yüzyıla Doğru İnsan Merkezli Eğitim”, İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Şener, S. (2014). Sosyoloji, Sosyal Bilimlere Alternatif Bir Yaklaşım, İstanbul: İnkılab Yayınları.

Şener, Ü., Koyuncu, E., Köroğlu, T. ve Gültaşlı, M. (2014). Sosyoekonomik Haritalama Rehberi, Stratejik Yerel Yönetişim Projesi, İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Ankara: Başak Matbaası.

Şemin, Refia. (1975). Okulda Başarısızlık: Sosyo – Kültürel Açıdan Şansız Çocuklar. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Şirin, S. R. (2005). Socieconomic Statusand Academic Achievement:A Meta-Analytic Review of Research, Review of Educational Research, Vol.75 (3), 417-453.

Tan, M. (1993). Eğitim Sosyolojisinde Değişik Yaklaşımlar: Yorumcu Paradigma, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Sayı: 1 Cilt: 26, 557-571.

Tansel, A. (2002). Determinants of School Attainment of Boys and Girls in Turkey: Individual, Household and Community Factors, *Economics of Education Review*, Vol 21, 455-470.

Tansel, A., Bircan, F. (2006). Demand for education in Turkey: A Tobit Analysis of Private

Teachman, J. D. (1987). Family Background, Educational Resources, and Educational Attainment, *American Sociological Review*, Vol 52(4), 548-557.

Tezcan, M. (1985). *Eğitim Sosyolojisi*, 4. Baskı, Ankara: Zirve Ofset.

Tezcan, M. (1992). *Eğitim Sosyolojisi*, 8. Baskı, Ankara: Zirve Ofset.

Tezcan, M. (1997). *Eğitim sosyolojisi*. 11. Baskı, Ankara: Zirve Ofset.

The situation of Education in Iraq, Kurdistan, 2010, Minister of Education

Türk Dil Kurumu. (2009). Güncel Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr>, 23.10.2009.

Tutoring Expenditures, *Economics of Education Review*, Vol 25, 303–313.

Tavşancıl, E (1982). “Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Akademik Başarıları”, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

The Ministry of Higher Education in the Kurdistan region of Iraq. www.mhe-kr.org/node/249

United for Children, 2014, Unicef, Country Report About a for children out of school

UNESCO,2003. Situation analysis of Education in Iraq,2003

Usluer, E. (1998). Meslek İnceleme Kılavuzu, 13 .10.2016.
(http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/55/17/729272/dosyalar/2014_05/05122013_mesleksemndealennnem.pdf Vol 46 (3), 291-312.

Uysal, Şefik (1970). Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri (Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre). Ankara: Eğitim Fakültesi Yayınları.

Warrington, M. (2005). Mirage in the Desert? Access to Educational Opportunities in an Area of Social Exclusion, Antipode, Vol 37(4), 796–816.

Yıldırım, İ. (2000). Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Yalnızlık, Sınav Kaygısı ve Sosyal Destek, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 18, 167-176.

Yıldırım, C. (1972). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Giriş ve Üniversitede Başarıyı Etkileyen Faktörler. Ankara: ODTÜ.

Ekler

Ek-1: Anket Formu

Bu araştırmanın amacı, Irak Kürdistan Bölgesinde üniversite okuyan öğrencilerin sosyo-ekonomik yapıları ile akademik tercih ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Irak Kürdistan Bölgesi'ndeki eğitim politikalarına ışık tutacak bu çalışmaya vereceğiniz samimi katkılar/cevaplar önem arz etmektedir. Zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

İdris Rasul
Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Anketin Yapıldığı Yer

Şehir [.....]
Üniversite [.....]
Fakülte [.....]
Bölüm [.....]

A. Görüşülen Kişinin Sosyo-Demografik Bilgileri

1. Cinsiyeti? [1] Kadın [2] Erkek
2. Yaş? [1] 18-20 [2] 21-23 [3] 24-28
3. Medeni durumu? [1] Evli [2] Bekâr [3] Nişanlı
[4] Boşanmış
4. (Eğer evliyseniz) Kaç çocuğunuz var? [.....]
5. Doğum Yeriniz? [1] Köy [2] Kasaba [3] İl
[4] Büyükşehir
6. Aile olarak kaç kişisiniz? [.....]
7. Anne mesleği? [.....]
8. Baba mesleği? [.....]
9. Anne Eğitim Durumu?
[1] Okur-yazar değil [2] Okur- yazar [3] İlkokul [4] ortaokul
[5] Lise [6] Yüksekokul [7] Üniversite
[8] Yüksek lisans [9] Doktora [10] Diğer.....

10. Baba Eğitim Durumu?

- [1] Okur-yazar değil [2] Okur- yazar [3] İlkokul [4] ortaokul
[5] Lise [6] Yüksekokul [7] Üniversite
[8] Yüksek lisans [9] Doktora [10] Diğer.....

11. Kardeşlerinizin eğitim ve iş durumu?

	Öğrenci ()	Memur ()	İşçi ()	İşsiz ()	Toplam
Kız					
Erkek					

12. İkamet ettiğiniz yer? [1] Şehir ? [.....] [2] Mahalle ? [.....]

**13. Oturduğunuz evin mülkiyet durumu? [1] Kiralık [2] Kendi evim
[3] Vakıf [4] Diğer....**

14. Oturduğunuz evin türü?

- [1]Müstakil Daire [2] Apartman Dairesi [3] Villa [4] Diğer....

15. Ailenizin aylık ortalama geliri? (Bin/Dinar)

- [1] 250-500 [2] 501-1000 [3] 1001-1500 [4]1501 ve üzeri

B. Lise Öğretimi

16. Mezun olduğunuz lisenizin adı? [.....]

**17. Lise mezuniyet notunuz? [1] 60-65 [2] 66-79 [3] 80-89
[4] 90-100**

18. Lise 12. Sınıfı bir yılda mı geçtiniz? [1] Evet [2] Hayır

19. (Cevap Hayır ise) Nedenini belirtiniz? [.....]

20. Mezun olduğunuz lisede aşağıdaki imkanlardan hangileri vardı? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

- [1] Kütüphane [2]Laboratuar [3] Stadyum [3] Konferans Salonu

21. Lise döneminde günde kaç saat çalışıyordunuz? [.....]

22. Lise döneminde özel ders aldınız mı? [1] Evet [2] Hayır

23. (Cevap evet ise) Lisede aldığınız dersleri belirtiniz?

Dersin Adı	Ücreti	Yüzdelik derece

24. Lise döneminde düzenli bir ders çalışma programın var mıydı?

[1] Evet [2] Hayır

25. (Cevap evet ise) Programı kim hazırlıyordu?

[1] Anne [2] Baba [3] Anne ve baba [4] Öğretmenler
[5] Diğer.....

26. Lisede seni etkileyen kaç arkadaşın vardı?

[.....]

27. Lise arkadaşlarıyla en önemli iletişimin ne üzerineydi ?

[1] Sosyal [2] Ekonomik [3] Politik [3] Eğitimsel

28. Lise arkadaşlarını nasıl seçiyordun?

[1] Ben seçiyordum [2] Annem ve babam seçiyordu
[3] Başkasına danışarak seçiyordum

29. Lisedeki eğitimine en büyük desteği kim veriyordu?

[1] Anne [2] Baba [3] Kız kardeş [4] Erkek kardeş [5] Amca
[6] Dayı [7] Devlet [7] Diğer.....

30. Anadil dışında hangi dilleri biliyorsunuz? ? (Birden çok seçenek
işaretleyebilirsiniz)

[1] Arapça [2] İngilizce [3] Türkçe [4] Farsça
[5] Diğer..... [3] Bilmiyorum

31. Lise döneminde diğer ülkelerin eğitim sistemleri hakkında bilgi sahibi
miydiniz?

[1] Evet [2] Hayır

32. (Cevap evet ise) Hangi ülkelerin eğitim sistemi hakkında bilgi
sahibiydiniz?

[.....]

33. Liseye hangi araçla giderdiniz?

[1] Bisiklet [2] Kendi aracım [3] Otobüs [4] Taksi
[5] Yürüyerek

Lise eğitimi sırasında evde özel çalışma odan var mıydı?

[1] Evet [2] Hayır

C. Eğitimden memnuniyet durumu

Aşağıdaki ifadelere katılımınızı (x) işareti koyarak belirtiniz?	Çok katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Fikrim yok
34. Kürdistan Bölgesel Hükümeti'nin lise eğitim politikalarını olumlu buluyorum.					
35. Okuduğum bölümden memnunum.					
36. Ders dışında kitap okurum.					
37. Ailem bana lisede sınav dönemlerinde uygun ortam hazırlıyordu.					
38. Annem evde kitap okumaları yapar					
39. Babam evde kitap okumaları yapar					
40. Annem ve babam beni eğitimimi tamamlamaya teşvik ediyor.					
41. Lise döneminde sınavlarda başarısız olduğumda ailem sert tepki gösteriyordu					
42. Lise döneminde sınavlarda başarısız olduğumda ailem tavsiyelerde bulunuyordu					
43. Ailem lisedeki eğitim durumumu öğrenmek için okula sık sık gelirdi.					
44. Ailem lise eğitimim döneminde cep telefonu, facebook kullanımı ve TV izlememi takip ederdi.					

45. Hangi imkanların/şartların olsaydı lise eğitimindeki başarı artardı ?

[1] [.....]

[2] [.....]

[3] [.....]

46. Lise eğitiminde karşılaştığım üç önemli sorun neydi?

[1] [.....]

[2] [.....]

[3] [.....]

Not:

Ek-2: İzin Belgesi

حكومة إقليم كردستان - العراق رئاسة مجلس الوزراء وزارة التعليم العالي و البحث العلمي رئاسة جامعة صلاح الدين - أربيل مديرية الإدارة Kurdistan Regional Government - Iraq/ Council of Ministers/ Ministry of Higher Education & Scientific Research Salahaddin University / Erbil / Directorate of Administration		حكومة تەهرێمی کوردستان - عێراق سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینه وەدی زانستی سەرۆکایەتی زانکۆی سه لاهه ددین ههولێر بەرێوه به رایه تی کارگێری
NO: Date:		ژماره : ٥٢٦١٢ رێکەوتن : ٢٠١٦ / ٥ / ٢٠ کۆدی : ٢٧١٦

بۆ / گشت کۆلیژه کان
ب/ هاوکاری

سلاوورینز.....

تکایه هاوکاری بهرینز (ادیس رسول صالح) قوتابی ماستهر بکهن بۆ نه نجام دانی راپرسی.

له گه ل رینز ماندا

٥١٢٠

پ.ی.د. جوهر فتاح سعید
ل. سه روکی زانکۆ

وینیه یه ک بۆ

- نوسینگی بهرینز سه روکی زانکۆ / بۆ زانین له گه ل رینزا.
- نوسینگی بهرینز یاریده ده دی سه روکی زانکۆ بۆ کاروباری کارگێری و دارایی / بۆ زانین له گه ل رینزا.
- کارگێری له گه ل به راییه کان
- دەرکرد .

MAREWAN 30/5/2016

Salahadden Universty

www.suh-edu.com

هه رێمی کوردستان - هه ولێر - رینگای که رکوک